

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 79.

Tisdagen den 8 september.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 31 nästlidna augusti.

§ 2.

Herr statsrådet *Hasselrot* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 280, med förslag till lag, innefattande tillägg till 17 kap. 4 § handelsbalken.

Ordet begärdes härefter av

Herr *Pettersson* i Södertälje, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer att den avlämnade propositionen måtte genast remitteras till lagutskottet.

Med bifall härtill beslöt kammaren att genast remittera nämnda proposition till lagutskottet.

§ 3.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti bankoutskottets memorial nr 20, punkterna 1 och 2, föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Gemensamma omröstningar.

Första omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial n:r 20, punkt 1).

Den, som i likhet med första kammaren vill antaga Kungl. Maj:ts förslag, så vitt angår distriktslantmätaren *Gustav Wilhelm Müntzing*, och sålunda medgiva, att distriktslantmätaren *Müntzing* må från och med månaden näst efter den, varunder han efter uppnådda 65

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 79.

1

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

års ålder avgår från sin berörda befattning, under sin återstående livstid åtnjuta utöver den pension, vartill han finnes berättigad, en årlig tilläggspension från allmänna indragningsstaten å sådant belopp, att tilläggspensionen tillsammans med distriktslantmätarpensionen uppgår till 2,080 kronor för år, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, avslagit Kungl. Maj:ts förslag om tilläggspension åt distriktslantmätaren Mützing.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 70 Ja och 134 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 102 Ja och 35 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	70	»	»	134	»
sammanräkningen visade	172	Ja	och	169	Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial n:r 20, punkt 2).

Den, som i likhet med första kammaren vill, med avslag å utskottets hemställan, bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och alltså medgiva, att kommissionslantmätaren *Magnus Willgott Huss* må från och med månaden näst efter den, vari avsked från kommissionslantmätartjänsten varder honom beviljat, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 900 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad utskottet i denna punkt hemställt och sålunda avslagit förvarande proposition, nr 197.

Sedan voteringssedlarna blifvit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnes öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 89 Ja och 117 Nej.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Den omröstning öfver ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 105 Ja och 32 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens rös-

ter eller 89 » » 117 »

sammanräkningen visade 194 Ja och 149 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit av riksdagen fattat i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

§ 4.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtande, nr 103, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående villkoren för statens övertagande i vissa fall av krigsrisk för fartyg och last; samt

sammansatta stats- och lagutskottets memorial, nr 4, angående ersättning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjäning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén, dels ock en i ämnet väckt motion.

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.

I punkt 2 under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, beräkna en ökning av det å ordinarie stat uppförda anslaget till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap, nu 294,000 kronor, med 500,000 kronor till 794,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 12 juni inrevarande år avlätet, till bankoutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 188, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet öfver iantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels medgiva:

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagar, som vore född tidigare än den 1 januari 1847, finge utgå med 200 kronor;

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållsta-

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.
(Forts.)

gare, som under år 1914 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, finge utgå med 125 kronor;

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som under något av åren 1915—1918 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd enligt nämnda lag, finge utgå med följande belopp:

till den, som år 1915 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 110 kronor.

till den, som år 1916 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 95 kronor.

till den, som år 1917 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 80 kronor.

till den, som år 1918 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 65 kronor.

dock att underhållstagare, som redan enligt gällande bestämmelser ägde åtnjuta gratial till högre belopp än det, som enligt ovanstående skulle tillkomma honom, finge äga tillgodonjuta det högre beloppet;

att korpraler och vice korpraler ävensom vaktmästare vid intendenturkåren fortfarande finge åtnjuta de till dem enligt nu gällande bestämmelser efter erhållet avsked utgående tillägg till de för avskedade soldater bestämda gratialen från Vadstena krigsmanshuskassa;

att såsom begravningshjälp efter avliden underhållstagare finge från Vadstena krigsmanshuskassa utgå ett belopp av 30 kronor;

dels besluta, att det under tionde huvudtiteln nu uppförda ordinarie anslaget å 243,640 kronor »till Vadstena krigsmanshuskassa» skulle utgå ur samma huvudtitel och i stället därstädes uppföras två ordinarie anslag, det ena å 106,000 kronor, benämnt »till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel» och det andra å 137,640 kronor under titel »till Vadstena krigsmanshuskassa»;

dels ock öka det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln upptagna anslaget »till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap»

nu	kronor 294,000: —
med	» 499,000: —
till	kronor 793,000: —

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Vahlquist* jämte tio andra av kammarens ledamöter väckt motion, nr 239, däri hemställts, att riksdagen ville besluta,

att nuvarande och blivande underhållstagare från Vadstena krigsmanshuskassa måtte komma i åtnjutande av ett förhöjt årligt underhållsbelopp

vid fyllda 50 år till 75 kronor och
» » 60 » » 100 » ;

att till underhållstagare, som den 1 januari 1914 uppnått 67 lev-

nadsår. gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa måtte bestämmas till 200 kronor årligen;

att till underhållstagare, som drabbades av övergångsbestämmelserna i berörda lag, underhållet från Vadstena krigsmanshuskassa måtte bestämmas

för dem, som vore födda år 1847 till 125 kronor, och
 » » » » » » 1848 » 110 » ;

*Ang. förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén.
(Forts.)*

att såsom begravningshjälp efter avliden underhållstagare måtte få utbetalas ett belopp av 30 kronor;

att till bestridande av kostnaderna för de ökade underhållen det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln uppförda årliga anslaget å 294,000 kronor under benämning »förhöjning i gratialen åt avskedad manskap» måtte höjas för år 1915 med antingen 676,000 kronor (enligt byråchefen Dickmans alternativ 1) till 970,000 kronor, eller 500,000 kronor till 794,000 kronor (enligt samme byråchefs alternativ 2);

att det under tionde huvudtiteln uppförda årliga anslaget av 243,640 kronor »till Vadstena krigsmanshuskassa» måtte uppdelas i tvenne anslag å sagda huvudtitel, ett å 106,000 kronor under titel »till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassa äldre medel» och ett å 137,640 kronor under titel »till Vadstena krigsmanshuskassa»; samt

att nu gällande bestämmelser beträffande korprals- och vice korpralstilläggs utgående måtte bibehållas oförändrade.

Utskottet hemställde,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 188, och den av herr Vahlquist m. fl. i ämnet väckta motionen II: 239, måtte

dels medgiva:

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhålls- och blivande underhållstagare, vilka uppnått en ålder av 60 år, finge utgå med 100 kronor;

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som vore född tidigare än den 1 januari 1847, finge utgå med 200 kronor;

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som vore född 1847, finge utgå med 125 kronor;

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som vore född 1848, finge utgå med 110 kronor;

dock att underhållstagare, som redan enligt gällande bestämmelser ägde åtnjuta gratial till högre belopp än det, som enligt ovanstående skulle tillkomma honom, skulle äga tillgodonjuta det högre beloppet;

att korpraler och vice korpraler ävensom vaktmästare vid intendenturkåren fortfarande finge åtnjuta de till dem enligt nu gällande bestämmelser efter erhållet avsked utgående tillägg till de för av-

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.
(Forts.)

skedade soldater bestämda gratialen från Vadstena krigsmanshuskassa;

att såsom begravningshjälp efter avliden underhållstagare finge från Vadstena krigsmanshuskassa utgå ett belopp av 30 kronor;

dels besluta, att det under tionde huvudtiteln nu uppförda ordinarie anslaget å 243,640 kronor »till Vadstena krigsmanshuskassa» skulle utgå ur samma huvudtitel och i stället därstädes uppföras två ordinarie anslag, det ena å 106,000 kronor, benämnt »till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel» och det andra å 137,640 kronor under titel »till Vadstena krigsmanshuskassa»;

dels ock öka det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln upptagna anslaget »till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap»

nu	kronor 294,000: —
med	» 354,000: —
till	kronor 648,000: —

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *von Stapelmohr*, *Wijk* och *Söderberg* i Hobborn, vilka hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 188, och med avslag å den av herr *Vahlquist m. fl.* i ämnet väckta motionen, II: 239, såvitt densamma icke överensstämde med propositionen, mätte

dels medgiva:

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som vore född tidigare än den 1 januari 1847, finge utgå med 200 kronor;

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som under år 1914 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, finge utgå med 125 kronor;

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som under något av åren 1915—1918 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd enligt nämnda lag, finge utgå med följande belopp:

till den, som år 1915 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 110 kronor,

till den, som år 1916 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 95 kronor,

till den, som år 1917 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 80 kronor,

till den, som år 1918 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 95 kronor,

dock att underhållstagare, som redan enligt gällande bestämmelser ägde åtnjuta gratial till högre belopp än det, som enligt ovanstående skulle tillkomma honom, finge äga tillgodonjuta det högre beloppet:

att korpraler och vice korpraler ävensom väktmästare vid inten-

denturkåren fortfarande finge åtnjuta de till dem enligt nu gällande bestämmelser efter erhållet avsked utgående tillägg till de för avskedade soldater bestämda gratialen från Vadstena krigsmanshuskassa; att såsom begravningshjälp efter avliden underhållstagare finge från Vadstena krigsmanshuskassa utgå ett belopp av 30 kronor;

dels besluta, att det under tionde huvudtiteln nu uppförda ordinarie anslaget å 243,640 kronor »till Vadstena krigsmanshuskassa» skulle utgå ur samma huvudtitel och i stället därstädes uppföras två ordinarie anslag, det ena å 106,000 kronor, benämnt »till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel» och det andra å 137,640 kronor under titel »till Vadstena krigsmanshuskassa»;

dels ock höja det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln upptagna anslaget »till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap»

nu	kronor 294,000: —
med	» 243,000: —
till	kronor 537,000: —; samt

av herr *Borggren*, som hemställt, att riksdagen ville besluta

att nuvarande och blivande underhållstagare från Vadstena krigsmanshuskassa måtte komma i åtnjutande av ett förhöjt årligt underhållsbelopp

vid fyllda 50 år till 75 kronor och
 » » 60 » » 100 » ;

att till underhållstagare, som den 1 januari 1914 uppnått 67 levnadsår, gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa måtte bestämmas till 200 kronor årligen;

att till underhållstagare, som drabbades av övergångsbestämmelserna i berörda lag, underhållet från Vadstena krigsmanshuskassa måtte bestämmas

för dem, som vore födda år 1847 till 125 kr., och
 » » » » » » 1848 » 110 » ;

att såsom begravningshjälp efter avliden underhållstagare måtte få utbetalas ett belopp av 30 kronor;

att till bestridande av kostnaderna för de ökade underhållen det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln uppförda årliga anslaget å 294,000 kronor under benämning »förhöjning i gratialen åt avskedat manskap» måtte höjas för år 1915 med 393,000 kronor till 687,000 kronor;

att det under tionde huvudtiteln uppförda årliga anslaget av 243,640 kronor »till Vadstena krigsmanshuskassa» måtte uppdelas i tvenne anslag å sagda huvudtitel, ett å 106,000 kronor under titel »till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel» och ett å 137,640 kronor under titel »till Vadstena krigsmanshuskassa»; samt

att nu gällande bestämmelser beträffande korprals- och vice korpralstilläggs utgående måtte bibehållas oförändrade.

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.
 (Forts.)

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.

(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Wijk, som anförde: Herr talman, mina herrar! På grund av en del vid föregående riksdagar väckta motioner beslöt 1912 års riksdag avge en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida och i så fall under vilka villkor en höjning av de till avskedat manskap vid armén och flottan från Vadstena krigsmanshuskassa och flottans pensionskassa utgående underhåll och pensioner finge anses böra äga rum, samt att Kungl. Maj:t därefter täcktes för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. För att verkställa denna utredning tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté av tre personer, som förra året inkom med sitt utlåtande, och med anledning av detta utlåtande har Kungl. Maj:t i år förelagt riksdagen en kungl. proposition i ärendet.

Det utlåtande, som kommittén avgivit, har granskats av, bland andra myndigheter, även statskontoret. Statskontoret har därvid förordat ganska betydliga reduktioner i de höjningar av gratialen som de sakkunniga hemställt om. Kungl. Maj:t åter har i den proposition, som nu är framlagd för riksdagen, intagit en mellanställning mellan de sakkunnigas förslag och statskontorets. Av dessa olika förslag återfinna herrarna nu i bankoutskottets utlåtande Kungl. Maj:ts förslag i form av en reservation, afgiven av utskottets ordförande och två andra ledamöter. De sakkunnigas förslag, vilket under riksdagen framförts i form av motion, återfinnes som reservation, undertecknad av en av utskottets ledamöter, medan utskottets majoritet har samlat sig om ett förslag, som utgör en modifikation av de sakkunnigas förslag.

De nuvarande reglerna för utdelande av gratial och underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa äro, såsom herrarna nog lagt märke till, ganska invecklade och mångfaldiga. Gratialerna utgå i icke mindre än 23 olika storleksklasser beroende på tiden för vederbörandes avskedstagande, hans tjänstetid, den rang han haft och hans ålder. Jag skall icke på något sätt försöka fördjupa mig i dessa ganska trassliga bestämmelser; jag vill bara påpeka, att åldern är en faktor, som spelar en avgörande roll, i det att gratialen höjes med stigande ålder. Om man närmare granskar den stora samling av olika grupper, i vilka gratialisterna äro uppdelade, skall man även finna, att fyra huvudgrupper, äro dominerande: en grupp med ett gratial av 49 kronor, omfattar nära 4,000 underhållstagare; en annan, som har 63 kronor, omfattar något över 3,000 underhållstagare; en tredje, som har 73 kronor, omfattar omkring 2,500 underhållstagare; och en fjärde grupp som har 97 kronor omfattar något över 1,000 underhållstagare. Varje underhållstagare, oavsett vilken lägre grupp han tillhör, behåller vid uppnådda 72 år ett gratial av 73 kronor och vid uppnådda 80 år ett gratial av 97 kronor.

Efter den tid då de olika motionerna framlades och då riksdagen beslöt att skriva till Kungl. Maj:t, har det tillkommit en faktor som måste spela och även spelat en stor roll vid en reform av de nuvarande gratialbestämmelserna. Det är folkpensioneringen. Till folkpensioneringen ha alla de olika förslag som nu föreligga, tagit mycket stor hänsyn, och det i två avseenden. — Såsom herrarna erinra sig finnas vissa övergångsbestämmelser rörande folkpensioneringen och de rättigheter, som pensionärerna åtnjuta. Under det att vissa ålderskategorier äro alldeles uteslagna från folkpensioneringen och några därpå följande ålderskategorier få en tilläggspension med endast viss procent av den fulla pensionen, är det först de pensionstagare, som efter år 1918 bliva pensionsberättigade, som få hel pension. De olika förslag till reformering av gratialen, som äro framställda, ha alla tagit hänsyn till dessa förhållanden. De ha gått ut från det antagandet, att ett stort flertal av gratialisterna är ekonomiska invalider, och med hänsyn därtill ha de velat tillförsäkra alla gratialister en inkomst, som åtminstone skulle uppgå till den, som de i egenskap av ekonomiska invalider skulle komma att ernå, om de vore i åtnjutande av full ålderdomspension. För den övergångstid, som nu är inne och som sträcker sig några år framåt, hemställa alla förslagen om ett gratial som är högre i början och sedan sakta sjunker, så att sammanlagda beloppet av gratialen och den procent av fulla pensionstillägget, som gratialisten i den mån han är ekonomisk invalid, skall komma i åtnjutande av, må uppgå till visst minimibelopp. Detta minimibelopp är satt något olika i de olika förslagen. De sakkunniga föreslå ett minimibelopp av 200 kronor, d. v. s. att sådana gratialister, som icke alls komma i åtnjutande av folkpensionering, skulle få ett gratial av 200 kronor, och de, som sedermera komma i viss mån i åtnjutande av folkpensionering, skulle få ett successivt sjunkande gratialbelopp, som skulle göra, att deras sammanlagda inkomst av gratial och pension hölle sig över 200 kronor. Statskontoret valde till utgångspunkt 150 kronor med för övrigt samma förfaringssätt. Kungl. Maj:t har utgått, liksom de sakkunniga, från ett minimibelopp av 200 kronor.

Detta är det ena avseendet, i vilket alla förslagen taga hänsyn till folkpensioneringen. Det andra avseendet är, att Kungl. Maj:t i likhet med de sakkunniga föreslagit, att vid beräkning av inkomst med hänsyn till tilläggspensionen enligt folkpensioneringen skall gratial från Vadstena krigsmanshuskassa icke räknas såsom inkomst. Herrarna erinra sig nog, att en proposition i denna riktning varit framlagd vid denna riksdag och även av riksdagen antagits. På det sättet erbjudes den gratialist, som samtidigt är ekonomisk invalid och sålunda delägare i folkpensioneringen, en ganska väsentlig fördel framför andra delägare i samma pensionering.

I det avseendet äro sålunda alla förslagen i huvudsak lika eller utgå i alla fall från en och samma syn på tingen. (Lär

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén.
(Forts.)

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.
(Forts.)

man däremot att se efter i vad mån de olika förslagen taga hänsyn till själva gratialen, utan hänsyn till folkpensioneringen och oavsett om gratialisterna äro ekonomiska invalider eller ej, så gå de olika förslagen isär. De sakkunniga förorda för sin del en allmän höjning av gratialen. De ha föreslagit, att alla underhållstagare, som fyllt 50 år, skulle få ett minimibelopp av 75 kronor, och att vid uppnådda 60 år detta belopp skulle höjas till 100 kronor. Utskottet, som i likhet med statskontoret och Kungl. Maj:t ansett, att en höjning vid 50 års ålder varken stode i överensstämmelse med riksdagens förut uttalade uppfattning eller eljest var på något sätt befogad, har strukit höjningen vid 50 år, men accepterat förslaget om ett gratial vid 60 år av 100 kronor. Kungl. Maj:t däremot har icke ansett, att en sådan förhöjning behövde vidtagas. Kungl. Maj:t har i likhet med statskontoret hållit före, att dessa indelta och värvade soldaters tjänstgöring har varit så pass ringa, deras ställning så pass lös och av så säregen beskaffenhet, att statens uppgift gent emot dem borde vara endast att tillse, att de icke på sin ålderdom lede nöd, men däremot icke att tillse, att de finge pension i vanlig mening.

Från den utgångspunkten har Kungl. Maj:t i likhet med statskontoret hållit före, att gratialen skulle behöva höjas endast under folkpensioneringens övergångstid för att bereda de ekonomiskt sämst lottade en minimiinkomst av 200 kronor, men att sedan folkpensioneringen gent emot gratialisterna trätt i full kraft och en gratialist som tillika är pensionär därigenom i de allra flesta fall komme att erhålla sammanlagt över 200 kronor, någon höjning av gratialet icke skulle behöva äga rum. Med andra ord, för de gratialister som efter år 1918 fylla 67 år skulle gratialet förbli såsom det är för närvarande.

Då Kungl. Maj:t intagit denna ståndpunkt och då de tre huvudreservanterna anslutit sig till densamma, har det varit med hänsyn till de betydande kostnader, som föranledas av de sakkunniges förslag även i den modifierade form, omkring vilken utskottsmajoriteten samlat sig.

Vilken lösning man än väljer, är det mycket stora belopp, som statskassan här måste ut med. För närvarande utgöra de huvudsakliga tillgångar, som användas till gratialer, dels två olika direkta statsbidrag på sammanlagt omkring 429,000 kronor, dels ett bidrag från Invalidhusfonden på 84,300 kronor och dels avkastningen av Vadstena krigsmanshuskassas kapital, f. n. uppgående till omkring 207,000 kronor om året. Utgifterna, som sista året något överstigit inkomsterna, ha gått till omkring 900,000 kronor om året. Det direkta anslag från statens sida, som f. n. utgår, plus inkomsten från Invalidhusfonden uppgår till omkring 514,000 kronor. Då man försöker göra sig en föreställning om vilka utgifter de föreslagna förändringar i bestämmelserna om gratialen skulle innebära, har man inte kunnat göra mera exakta beräkningar än att se till, hur mycket statens utgifter skulle

ökas under den tid, som åtgår till dess det nuvarande statsanslaget åter blir tillräckligt för att täcka kostnaden. Den summan motsvarar således inte hela ökningen i statsutgifterna, ty denna ökning kommer att fortsätta även sedermera, fast i allttjämt sjunkande grad. Härtill kommer en stor indirekt statsutgift, nämligen en fullständig konsumtion av Vadstena krigsmanshuskassas hela kapital. Hela denna fond, som för närvarande bara lämnar sin årliga avkastning till gratialerna, skulle enligt föreliggande förslag så småningom helt och hållet förtäras och försvinna. Dess kapital är för närvarande omkring 4,300,000 kronor. Den direkta ökningen i statsutgifter åter, under den tid jag nyss antytt, skulle enligt de sakkunniges förslag uppgå till $6\frac{3}{4}$ miljoner, medan enligt Kungl. Maj:ts förslag denna ökning skulle inskränka sig till 3,4 miljoner. Kungl. Maj:ts förslag innebär alltså en minskning på över $3\frac{1}{2}$ miljon, gent emot de sakkunniges.

Då Kungl. Maj:t och de reservanter, till vilka jag hör, icke ha kunnat finna, att en höjning av alla gratialen över lag vore av behovet påkallad, så ha betänkligheterna mot att följa de sakkunniges och utskottets förslag givetvis ökat inför de tider utav allvarliga budgetssvårigheter, som vi utan ringaste tvivel gå till mötes, och som antagligen icke komma att bli kortvariga utan sträcka sig åtskilliga år framåt. Under dessa förhållanden ha huvudreservanterna icke kunnat finna någon anledning att frångå Kungl. Maj:ts förslag, som ju innebär mycket väsentliga förbättringar just för de mest nödlidande av gratialisterna, nämligen för alla dem, som inte alls eller blott i inskränkt mån komma i åtnjutande av folkpensioneringens fördelar.

Däremot har såväl utskottet som de båda reservantgrupperna enat sig om att föreslå ett annat sätt för fördelningen utav de utgifter, som skulle komma att efter det ena eller andra förslaget falla på statskassan. Den samling av pensionärer, som utgöres av delägare i Vadstena krigsmanshuskassa, är ett utdöende släkte. Ökningen av pensionärerna blir endast ytterst ringa i den mån, som vederbörande uppnå högre ålder, och motväges mer än väl och i hög grad därav, att då dessa pensionärer dö, inga nya komma i stället. Det är med ett ord en pensionsstat, som är ställd på avskrivning. Följden av detta är, att om en förhöjning nu beviljas, så kommer kostnaden att falla mycket ojämnt. De extra kostnader statsverket får åtaga sig, komma att bli mycket större under de första åren än under de senare. Kungl. Maj:t har emellertid i sitt förslag icke fäst avseende därvid. Kungl. Maj:t har föreslagit, att för täckandet av dessa utgifter skulle beräknas en årligen lika stor amortering av Vadstena krigsmanshuskassas kapital och att resten skulle fyllas av statsmedel. Följden är, att om Kungl. Maj:ts förslag bifölles oförändrat i detta avseende, skulle statskassan få vidkännas en ökad utgift för år 1915 av i det närmaste en halv

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén.

(Forts.)

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén.
(Forts.)

miljon kronor, en kostnad som år 1916 skulle gå ned till 464,000 kronor, 1917 till 428,000 kronor o. s. v. Med hänsyn inte minst till de budgetsårigheter, som jag nyss talade om, har utskottet och reservanterna enat sig om att föreslå en annan metod. De ha nämligen hemställt om en så vitt möjligt jämn fördelning av dessa ökade kostnader på en längre tidsperiod. Detta kan ske på det sätt, att Vadstena krigsmanshuskassas kapital tages i anspråk i större mån under förra delen av perioden än under den senare. Detta åter vållar visserligen, att hela kostnaden blir något högre genom att räntorna från krigsmanshuskassan något minskas. Men att på detta sätt statskassan får vidkännas ett jämnt årligt belopp och att man särskilt under nuvarande förhållanden undviker en så skarp belastning av budgeten, som skulle bli följden av Kungl. Maj:ts förslag, har synts utskottet och reservanterna vara en så stor fördel, att de alla anslutit sig till ett sådant system.

Det årliga belopp, som sålunda skulle åligga statskassan, blir givetvis olika, beroende på vilket förslag, som antages. Antages de sakkunniges i motionsform framförda förslag, kommer det årliga utgiftsbeloppet att ökas med 393,000 kronor. Antages utskottets förslag, som innebär en modifiering av de sakkunniges, blir den årliga utgiftsökningen 354,000 kronor. Antages huvudreservanternas förslag, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag, men med ändrad fördelningsgrund av kostnaderna, så utgör ökningen 243,000 kronor. Mellan utskottets förslag och huvudreservanternas ligger alltså en skillnad av 111,000 kronor om året till förmån för huvudreservanternas förslag, d. v. s. statens utgifter skulle efter det förslaget årligen bli 111,000 kronor mindre än enligt utskottets.

På grund av vad jag anfört, herr talman, ber jag alltså att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den form det föreligger i den reservation, som är avgiven av herr Stapelmohr m. fl.

Häruti instämde herrar *Söderberg* i *Hobborn* och *Zetterstrand*.

Vidare yttrade:

Herr Vahlquist: Herr talman! Den föregående talaren har nu rätt utförligt redogjort för de olika här föreliggande förslagen att lösa en ganska gammal fråga, nämligen om förbättrat understöd åt de gamla indelta soldaterna, såväl vid armén som vid flottan. Jag får erkänna, att jag hade verkligen tänkt, att då, som jag anser, de sakkunniga nu till Kungl. Maj:t framkommit med ett mycket moderat förslag att, såvitt möjligt är, slutgiltigt lösa denna fråga, vi också skulle kunnat ena oss om i huvudsak samma förslag inom utskottet. Det har emellertid ej fullständigt lyckats, men som herrarna finna, är dock majoriteten inom utskottet rätt stor, och jag riktar en varm vädjan till kammaren, att kammaren måtte följa utskottets hemställan.

Man har, såsom också den föregående ärade talaren gjorde, framhållit de stora kostnader förslaget skulle medföra. Det är sant, men det är ingen överraskning för riksdagen, ty då riksdagen 1912 skrev och begärde en utredning angående denna frågas lösning, sade riksdagen själv i sin skrivelse, att den förutsåg, att betydande utgifter måste drabba statsverket genom en lösning av frågan. Redan då var i motionsform framlagt ett förslag, som skulle medföra en kostnad av mellan 5- och 600,000 kronor om året. Sålunda visade sig redan vid det tillfälle, då riksdagen begärde en utredning, att man måste vara beredd på att lösningen av frågan komme att medföra avsevärda kostnader. Och detta kan väl ej heller förefalla så märkvärdigt, om herrarne besinna, att det gäller en 17,000 indelta vid armén och omkring 2,000 vid flottan, sålunda tillsammans bortåt ett 20,000-tal personer. Det är under sådana förhållanden ganska naturligt, att frågans lösning måste medföra avsevärda kostnader. Och herrarne borde kunna erkänna, att det, med hänsyn till vad det här gäller, nämligen att åstadkomma förbättrade understödsförhållanden för här ifrågavarande personer, måste anses, att den summa utskottet kommit till är rätt blygsam, i all synnerhet om man tänker på, att den ej kommer att belasta budgeten närmaste tiden så tungt som skulle ha blivit fallet, om Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag, betydligt mindre fördelaktigt för underhållstagarne, gått igenom, enligt vilket under de nu närmast följande åren ett årligt anslag för detta ändamål av en halv miljon skulle ha utgått, under det att enligt utskottets förslag det ej skulle bli mer än 354,000 kronor om året. Detta senare belopp skulle då visserligen utgå under några års längre tid, men i alla fall blir summan ej så känbar vid uppgörandet av statsregleringarna.

Nu säger man, att det inte är meningen, att man skall i vanlig bemärkelse pensionera dessa gamla indelta soldater och båtsmän. Ja, ingen kan väl med fog påstå att utskottets förslag skulle innebära detta. Här gäller det att ge en indelt soldat vid 60 års ålder 100 kronors understöd om året. Är det någon som vill påstå, att detta kan anses för en pension i verklig mening? Pension anser jag ett så pass stort understöd vara, att man kan leva därpå, men ingen kan väl begära, att en indelt soldat skall kunna leva uteslutande på 100 kronor om året.

Då de sakkunnige uppgjort sitt förslag, ha de, som den föregående talaren här framhöll, utgått ifrån, att den nya pensionsförsäkringslagen skulle medföra vissa fördelar även för dessa indelta, och därtill ha också de sakkunnige ansett sig böra ta hänsyn. Men i alla fall ha de sakkunniga ansett, att den fördel, som pensionslagen medför, kommer samtliga medborgare i Sveriges rike till del, och under sådana förhållanden ha de ansett, att dessa indelta soldater, som direkt tjänat staten, också borde ha någon särskild erkänsla härför utöver vad pensionslagen med-

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.
(Forts.)

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén.
(Forts.)

för. Riktigheten härav har erkänts förut, och borde väl också erkännas fortfarande.

Vidare säger utskottets vice ordförande — jag tror till och med, att Kungl. Maj:t har sagt det — att dessa personers årliga tjänstgöring varit så obetydlig. Ja, jag vill säga, att det gör mig ont att sådana påståenden framkomma. Dessa indelta ha dock gjort vad deras skyldighet varit. Låt vara, att deras tjänstgöring årligen ej varit så avsevärt lång; de ha i alla fall under årtionden stått redo att, om en olycka inträffat, gå ut för att värna landet. Under sådana förhållanden vill jag säga, att det förefaller mig vara synnerligen hårt att komma med sådana påståenden. Jag vill å andra sidan säga, att det lär väl ej, om man vill vara uppriktig, fordras så synnerligen stor direkt statstjänst för att vid 60 års ålder vara förtjänt av ett understöd av 100 kronor. Det synes mig var och en borde kunna inse.

Jag skall inte upptaga kammarens tid länge, men jag måste dock tillägga ännu ett par ord, emedan jag varit motionär i saken. Det kan synas kammarens ledamöter egendomligt, att jag sålunda i viss mån frångått min motion. Detta har jag emellertid gjort därför, att jag inom utskottet funnit, att det, allt efter som tiden gick, blev allt svårare att få en samling till stånd kring motionen. Jag vågade sålunda ej riskera frågan genom att hålla på motionen i dess helhet utan måste sålunda gå med på en kompromiss, eller vad man vill kalla det, för att det skulle bli ett någorlunda enigt utskottsbeslut, och det lyckades ju samla utskottets ledamöter så när som på tre. Jag skulle naturligtvis helst ha sett, att motionen, som går ut på ett bifall till de sakkunniges förslag, blivit av riksdagen bifallen, ty jag tror, att det varit fullt riktigt, om så skett, men då jag anser, att frågans lösning genom ett fasthållande vid detta förslag skulle ha kunnat riskeras, har jag gått med på att lösa frågan så, som utskottet föreslagit. Riksdagens skrivelse av år 1912 innehöll jämväl, att vid utredningen borde tagas i övervägande om ej förhöjning av understöden skulle kunna taga sin början vid en något högre ålder än 50 år, och utskottets förslag tillmötesgår ju även detta krav.

Jag skall ej upptaga tiden längre, men jag vädjar till kammaren att behjärta frågan genom att bifalla utskottets förslag, varigenom, som jag hoppas, denna fråga för framtiden måtte kunna få anses slutgiltigt löst.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Vahlquist förenade sig herrar Nilsson i Linnås, Widlund, Lindvall, Johanson i Huskvarna, Jonsson i Hökhult, Andersson i Hägelåkra, Olsson i Tyllered, Jonsson i Gumboda, Hansson, Anderson i Knapasjö, Johanson i Gäre, Carlson i Herrljunga, Bogren och Andersson i Milsmaden.

Herr Söderberg i Hobborn: Ja, herr talman, mina herrar, det väckte nog en mycket stor glädje och tillfredsställelse ibland många i vårt land, då riksdagen år 1912 skrev till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag därom att understödet till de gamla indelta soldaterna måtte kunna i någon mån höjas. Kungl. Maj:t tog också den saken i övervägande; och jag vill här icke upprepa, vad den förste ärade talaren yttrat om det historiska förloppet av denna fråga. Men jag tror, att vi — åtminstone vi landsbor — som kände och känna dessa gamla soldater, verkligen glädde oss åt att denna fråga kom upp. Den kom upp i sammanhang med den stora folkpensioneringen i vårt land. Och den har, såsom förut nämnts, i anslutning till denna nu blivit förelagd riksdagen till lösning. Vad som egentligen skiljer utskottets förslag och reservanternas förslag åt, det har ju utförligt framhållits av utskottets vice ordförande. Jag vill därför icke upptaga kammarens tid därmed. Men gentemot den siste ärade talaren vill jag säga, att, när man söker framhålla, att här icke gäller någon vidare betydande statsutgift, som skiljer det ena förslaget ifrån det andra, vill jag påstå, att dessa gamla soldater aldrig under sin levnad kunnat tänka sig att få så mycket i understöd, som Kungl. Maj:ts förslag innehåller. Och jag tror, att hans excellens herr statsministern har mycket rätt, då han i sitt yttrande till statsrådsprotokollet säger på sidan 29 i den kungl. propositionen: »När det gäller att fastställa beloppet av de behöfliga förbättringarna och den levnadsålder, då de böra få tillträdas, komma emellertid helt naturligt önskingarna att ordna dessa förhållanden på det för underhållstagarna mest gynnsamma sätt lätt i konflikt med vad nödvändig hänsyn till kostnaderna kräver.» Det är med anledning av detta uttalande, som vi gjort våra reflektioner. Det är ju så lätt att låta känslan taga överhand över förståndet och de ekonomiska beräkningarna. Men om man på ett håll giver med frikostig hand, måste man kanhända på ett annat håll knappa in mera än som en klok omtanke om deras välfärd, det gäller, verkligen kräver. Jag anser sålunda för min del, att man bör taga i betraktande även den anslutning, som hans excellens gjorde till statskontorets uttalande, då han säger på sidan 30: »Såsom av statskontoret betonats, är underhållet från krigsmanshuskassan mera att anse såsom ett tillskott till livsuppehållet än såsom en vanlig tjänstepension. Anledningen härtill är klar. Den tjänstgöring, de indelta soldaterna fullgjort, har i allmänhet ej upptagit dem större del av året än att de kunnat ägna sig åt annan verksamhet och de kunna därför näppeligen på grund av sin tjänstgöring anses förtjänta av en verklig pension, tillräcklig för deras uppehälle vid avgången ur tjänsten.»

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.
(Forts.)

Till detta har nu herr Vahlquist sagt, att det är visst icke fråga om någon pension, utan det är bara fråga om ett tillskott till dessa understöd vid sextio års ålder av 100 kronor, och att det

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén.
(Forts.)

är ingenting för en sextio års man att leva på. Men jag hemställer till lantmännen i denna kammare, om det icke är så, att i allmänhet sextioåringar äro sådana, att de både måste och kunna deltaga i förefallande arbeten. Jag för min del håller sålunda före, att sextioårsåldern i regeln icke alls är en sådan ålder som säger bestämt ifrån att det allmänna då måste träda hjälpande emellan. Jag tror därför, att reservanterna hava goda skäl i detta fall för sin ifrån utskottets förslag avvikande mening; och jag håller även före, att man med de jämkningar, som blivit gjorda, i det man framflyttat utgifterna och reducerat dem under en längre tidsföljd av år, också betydligt kommer att lätta bördan för de närmaste åren. Men det kommer att minska dem betydligt mera än vad som — efter vad vi kunna se av betänkanudet — blir följden av utskottets förslag. Och när vi i närvarande tid — jag vågar påstå det — måste röra oss med nya utgifter på tiotusentals kronor och ännu mera naturligtvis när dessa utgifter gå på hundratusentals kronor, tror jag, att man gör rätt i att göra inskränkningar på alla håll, där man kan utan att träda för nära de berättigade intressen och krav, som böra ställas på statskassan. Och det är, herr talman, på dess skäl, som jag åtminstone icke har — trots det att jag är livligt övertygad om det behjärtansvärda ändamålet och är glad över att dessa nu åldriga indelta soldater, denna kvarleva av indelningsverket, som ändå har under tider, som gått, varit en trygghet för vårt land, nu komma att få ett gott tillskott till sitt livsuppehälle på ålderns dagar — kunnat gå på utskottets förslag, utan på de skäl, som vi i reservationen framhållit, skall jag be att få yrka bifall till den av herr von Stapelmohr m. fl. avgivna reservation.

Herr Carlson i Herrljunga: Då jag för min del sökt taga ställning till den föreliggande frågan, har jag icke bara låtit förståndet utan även de varma känslorna tala och tagit hänsyn till de allmänna önskemål, som en längre tid gjort sig gällande i vida kretsar av vårt land rörande förbättrade pensionsförhållanden — om man får kalla det så — eller understödsförmåner åt de gamla soldaterna. Och jag har därvid icke kunnat komma ifrån den uppfattningen, att icke utskottets hemställan här är fullt motiverad. Det har ju påpekats, att mångfaldiga motiöner i denna fråga väckts i riksdagen under de senaste åren; och det har också erinrats om beslutet av år 1912, då riksdagen så gott som enhälligt hänsköt frågan till Kungl. Maj:ts avgörande. Den utredning, som kom till stånd på grundvalen av denna skrivelse, har också på det varmaste förordat bättre understödsförmåner åt de gamla indelta soldaterna. Det hela visar — menar jag — att man känner sig stå i stor tacksamhetsskuld till dessa gamla soldater, som under den tid, de stodo i tjänst, troget tjänade Kungl. Maj:t och Kronan och voro en — jag höll på att säga — mycket pålitlig vakt för Sveriges försvar. Den-

na gamla stam rekryterades i allmänhet ifrån de fattiga hemmen, och den har under sin tjänstgöringstid haft dåligt betalt och därför rätt ofta fått slita ganska hårt i kampen för sin tillvaro. Man kan ju också tryggt säga, att den fortfarande förföljes av dessa svårigheter och den största delen lever fortfarande i fattigdom och under ekonomiskt tryck. Då därtill sedan kommer, såsom det också förut här erinrats om, att det är en utdöende stam, som man icke länge har att räkna med, utan som snart är borta ifrån de levandes antal, anser jag, att man med mycket gott samvete kan gå med på utskottets hemställan ifråga om beviljandet av ökade gratial; och jag ber, herr talman, att därför få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.

(Forts.)

Herr Borggren: Såsom herrarna finna, har jag avgivit en reservation, då jag, trots det att motionären gått ifrån sitt förslag, icke kan anse det vara för mycket, om riksdagen beslutar att tillerkänna dessa gamla indelta soldater vad som föreslagits i den av herr Vahlquist m. fl. avlämnade motionen. Man kan ju icke kalla det för att de skulle få pension, om de finge vid femtio års ålder 75 kronor och vidare vid sextio års ålder 100 kronor. Det är ju icke alls någon pension att tala om, utan det innebär huvudsakligen en slags uppmuntran, som dessa gamla indelta soldater erhålla för att de varit i tjänst så och så länge. Och om de nu skulle få det föreslagna beloppet redan vid femtio år, tror jag icke, att det skulle skada utan tvärt om vara till gagn, alldenstund man mycket väl kan lägga en annan syn på saken nämligen den, att dessa gamla indelta soldater många gånger haft det ganska svårt, då det varit fråga om att de skulle utkallas till tjänstgöring. Kanske det finnes många, som suttit på ett litet torp, och andra, som haft annan plats. Jag tror, att vad som bundit dessa soldater, och gjort, att de blivit kvar och tjänat, varit vetskapen om att de på ålderdomen skulle få ett litet understöd. Jag beklagar, att riksdagen icke beaktat de sakkunniges och motionärernas förslag och de resultat, de kommit till, vilka jag anser vara fullt berättigade. Jag får därför, herr talman, som jag sagt, yrka bifall till den av herr Vahlquist m. fl. avgivna motionen, i vad densamma gäller gratial till dessa indelta soldater, eller med andra ord till den reservation, som jag avgivit vid detta betänkande.

Herr Kristensson: Herr talman! Gent emot vad min ärade partivän, som nyss hade ordet, yttrade, ber jag få invända, att riksdagen kan väl näppeligen samtidigt som den utestänger alla, som voro över 67 år, vid den allmänna pensionslagens ikraftträdande, nu bevilja pensioner till personer, som endast uppnått femtio års ålder. A andra sidan innebär ju utskottets förslag en betydande förbättring för de åldersklasser, som ligga mellan 60 och 67 år, och då nu första kammaren utan votering har tagit utskottets hemställan, tycker jag för min del, att

Ang. förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén.
(Forts.)

andra kammaren skulle kunna göra detsamma och därigenom sprida glädje i många tusen hem i Sverige. Utskottet har ju genom det sätt varpå det finansierat denna pension, åstadkommit, att under närmaste åren, då väl de största kraven torde ställas på statskassan, totalsumman blir mindre än vad Kungl. Maj:t i sin proposition föreslagit. Och då torde väl i framtiden de få ökningar, som enligt utskottets förslag skulle komma på budgeten, nog kunna finansieras utan större svårigheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Berg* i Munkfors och *Edbom* instämde häruti.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på: 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herr von Stapelmohr m. fl. avgivna, vid utlålandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den reservation, som avgivits av herr Borggren; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Härefter föredrogos vart efter annat bankoutskottets

utlåtande, nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedat manskap, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; och

memorial, nr 26, angående ersättning till särskilt anlitat sakkunnigt biträde hos bankoutskottet.

Vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt bifölls av kammaren.

§ 7.

Ang. det mindre jordbrukets kreditförhållanden.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ordnande av det mindre jordbrukets kreditförhållanden.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 48 av herr *Kvarnzelius* jämte nio andra av kammarens ledamöter och den andra inom andra kammaren under nr 96 av herr *Staaff* jämte tretton andra av kammarens ledamöter, hade hemställts att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och i erforderliga delar för nästa riksdag framlägga förslag till ordnande av det mindre jordbrukets kreditförhållanden i huvdsaklig överensstämmelse med de grunder, som innefattades i ett i motionerna refererat, inom jordbruksdepartementet år 1913 utarbetat förslag med de ändringar däri, som föreslagits av de år 1913 tillkallade sakkunnige, samt till de ändringar i gällande lag

om bankrörelse och övriga lagbestämmelser, som kunde finnas erforderliga för förslagets genomförande.

Ang. det mindre jordbrukets kreditförhållanden.

(Forts.)

Utskottet hemställde att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och i erforderliga delar snarast möjligt för riksdagen framlägga dels förslag till ordnande av det mindre jordbrukets kreditförhållanden i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som innefattades i det i motionerna omförmälda, inom jordbruksdepartementet år 1913 utarbetade förslaget med däri av 1913 års sakkunniga föreslagna ändringar samt med beaktande jämväl av vissa i utlåtandet angivna eller andra synpunkter i fråga om lämpligaste sättet för anskaffande av nödiga penningmedel, dels ock förslag till de ändringar i gällande lag om bankrörelse och övriga bestämmelser, som kunde finnas erforderliga för förslagets genomförande.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *E. A. Lindblad*, som på i reservationen angivna grunder ansett sig icke kunna förorda skrivelsen i fråga:

av herr *Hermelin*, med vilken herrar *K. J. A. Gustafsson* och *C. B. Jönsson* instämt, beträffande utskottets motivering; samt av herr *Linders* mot viss del av motiveringen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Linders*: Herr talman! Vid detta betänkande är fogad en utav mig avgiven reservation. Anledningen till densamma är endast, att jag önskat, att i utskottets motivering skulle ha framhållits en sak, som jag anser vara synnerligen viktig, då ärendet nu går till förnyad förberedande behandling. Denna sak är frågan om lånerätten. Enligt det redan utarbetade förslaget skulle lånerätten vara mera schablonmässig för alla, som hade möjlighet att erhålla lån för ordnandet utaf driftkrediten på sina jordbruk. Jag har i utskottet framhållit nödvändigheten av att taga hänsyn till de högst olika värdena utav den jord, som finnes i vårt långsträckta land, och ännu mer kanske taga hänsyn till de olika driftförhållandena, som göra, att det ena jordbruket är lagt mera extensivt och det andra mera intensivt. Driftkrediten blir en helt annan för det rationellt intensivt skötta småbruket än för ett mera extensivt skött jordbruk. Därför vill jag endast framhålla nödvändigheten av att när detta förslag skall komma ut i det praktiska livet och bli verklighet, som jag hoppas så snart som möjligt, det då måtte tagas på förhand i övervägande, om man inte kunde få ett annat sätt att bestämma lånerätten än efter visst antal odlade hektar jord. Jag tror, att om man verkligen funderar en smula närmare på saken, så gives det icke brist på utvägar, om man försöker sig på att finna en praktisk lämplig sådan.

Jag har icke nu velat uppriva en debatt i detalj, utan

Ang. det mindre
jordbrukets
kreditförhål-
landen.
(Forts.)

har endast velat med detta lilla påpekande angiva lämplighe-
ten av att också mera ta hänsyn till denna sida av saken, och
med detta ber jag, herr talman, att för övrigt få yrka bifall till
utskottets hemställan.

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Jag erkänner
villigt, att frågan om jordbrukskreditens ordnande för de små
jordbrukarne är en synnerligen viktig fråga, men jag kan icke
dela deras tanke, som tro, att med ordnandet av driftkrediten
på sätt här föreslagits så att säga allan rättfärdighet skulle
vara uppfylld. Jag har fått det intrycket, att denna driftkredit
och ordnandet av densamma endast är att jämställa med ett lap-
pande. Såväl motionärerna som utskottet tyckas anse att allt
är väl beställt med vår fastighetskredit enligt det åberopade ut-
talande, som återfinnes på sid. 2 i utskottsbetänkandet och ut-
gör ett utdrag ur »Sociala Meddelanden» vilket lyder på föl-
jande sätt:

»Sveriges jordbrukare hava länge åtnjutit förmånen av en
väl ordnad fastighetskredit, förmedlad genom vårt lands hypoteks-
föreningar och Allmänna hypoteksbanken. De möjligheter att
belåna fastigheter, som sålunda givits, hava också utnyttjats i
en så betydande omfattning, att fråga kunnat framställas, huru-
vida ej det låge en fara i, att personer föranleddes att med
alltför litet eget kapital anskaffa eller behålla jordbruksegen-
domar.»

Är det verkligen så lyckligt ställt med vår fastighetskredit?
Jag kan icke annat än svara nej på den frågan. Det är allmänt
känt, att hypoteksföreningarna icke belåna fastigheter till mera
än hälften av deras taxeringsvärde utan att särskild värdering
försiggått. Då vi taga i betraktande de mindre jordbrukarnes
förmåga att betala de kostnader, som åtföljas av sådana värde-
ringar, och då vi vidare taga i betraktande den kapitalrabatt,
som mången gång är avsevärt hög och som hypoteksföreningarna
finna med sin fördel förenligt att innehålla, så måste vi till-
stå, att fastighetskrediten icke är ordnad på ett tillfredsställande
sätt. Jag kan icke underlåta att göra en jämförelse med såväl
herrar motionärer som utskottet i det föreliggande förslaget med
vissa syne- och förrättningsmäns tillvägagångssätt, då de full-
göra uppdraget att verkställa syner på byggnader, som äro
bristfälliga. Deras uppmärksamhet fästes på att det finnes hål i
taken och remnor i väggarne, men glömma att undersöka, hu-
rudan själva grunden är. Jag vill här beteckna fastighetskre-
diten som själva grundkrediten till skillnad från driftkrediten.
Att döma såväl av motionen som utskottets betänkande förefaller
det, som skulle man anse, att allt vore väl beställt med denna
grundkredit. Man har så att säga stirrat på remnorna och hålen
så mycket, att man underlåtit att undersöka, om allt är väl be-
ställt med själva grunden. Ser man efter, hurudana förhållan-
dena på de små lantbruken äro och vilka omkostnader som er-

fordras för att jordbrukarne skola få något högre hypotekslån än som motsvaras av halva taxeringsvärdet, så skall man finna, att, till följd av dels de jämförelsevis dryga synekostnader och dels den höga kapitalrabatten, blir räntefoten rätt hög. Jag är övertygad om, att om grundkrediten kunde ordnas på ett bättre och mera tillfredsställande sätt, så skulle lycka och trevnad skapas i många hem, och helt säkert skulle en hel del jordbrukaresöner kunna behållas vid fädernetorvan och icke såsom nu så ofta är fallet, på den grund, att de icke kunna få något så när billiga penningelån, resa till Amerika. Därför anser jag att det skulle vara av en ofantligt stor betydelse, om statsmakterna grepe in för att få denna kredit ordnad på ett för de små jordbrukarne mera tillfredsställande sätt. Detta är en av orsakerna till att jag här tagit till orda och velat fästa vederbörandes uppmärksamhet på den nu rådande grundkreditens brister i motsats till vad motionärerna här åberopat. Jag skulle kunna framdraga rätt många exempel, som stödjade dessa mina uttalanden, men jag tror, att var och en, som vill undersöka förhållandena på sin hemort, skall komma till samma åsikt, som jag här uttalat.

Ang. det mindre jordbrukets kreditförhållanden.

(Forts.)

Då det särskilt gäller ordnandet av det mindre jordbrukets driftkredit, kan jag icke anse, att den väg, som utskottet föreslagit, är lämpligt vald. Det är en allmän svaghet hos vårt svenska folk, att det alltid tar exempel utifrån. Nu åberopar man här exempel från tyska s. k. kreditföreningar och vill, att sådana skola införas hos oss. Men man glömmer, att det ej är stor skillnad mellan våra sparbanker och de tyska kreditföreningarna och varför skulle man icke kunna ordna våra sparbanker så, att de fyllde de uppgifter, som de nya kreditföreningarna avse att fylla? Jag är övertygad om, att så skulle kunna ske och detta på ett mera tillfredsställande sätt än om de nya kreditföreningarna bildades. Herrarne böra tänka på, att vi ha på många ställen i vårt land ett avsevärt antal sparbanker. Jag åberopar förhållandena i min hemort, Höks härad i Halland. Där finnas i dess sju pastorat sju sparbanker. Tro herrarna, att någon kreditförening som skall fylla sin uppgift kan bildas på sådana områden? Det är min övertygelse, att detta icke kan ske, även om kreditföreningar i övrigt skulle komma till stånd, så skulle man på sådana platser icke få låna penningar utan att betala betydligt högre ränta än sparbankerna: det skulle endast bliva en konkurrens med våra sparbanker, och det egentliga syftet ej vinnas, nämligen att lämna lån mot billig ränta. Jag är övertygad, att styrelserna vid de respektive sparbankerna äro fullt ut lika kompetenta att bedöma låntagarnes förutsättningar och det begärda lånets användning som kreditföreningarnes styrelser. Här göras uttalanden såväl av motionärerna som av utskottet, att borgenssystemet skulle genom dessa kreditföreningar bortelimineras. Men det finnes enligt min uppfattning andra utvägar, som därvid äro bättre att använda än de före-

Ang. det mindre
jordbrukets
kreditförhål-
landen.
(Forts.)

slagna, jag är övertygad, att om en ändring i sparbankslagen genomföres, som lämnar sparbankerna rätt att utan borgen meddela lån mot inteckning i fastighet utöver halva taxeringsvärdet, där styrelserna anse, att så utan fara för förlust skulle kunna ske, skulle en rätt avsevärd hjälp härigenom lämnas från sparbankernas sida, för ett bättre ordnande av grundkrediten, och förminskning av borgenssystemet.

Jag anser sålunda, att här bör göras ett uttalande, att när frågan går till regeringen, det må tagas i övervägande, huruvida ett samarbete kan äga rum mellan våra sparbanker och kreditföreningarna eller — och detta vore vad jag helst skulle önska — om sparbankerna kunde träda i stället för de påtänkta kreditföreningarna; jag är övertygad om att detta skulle bli ett betydligt lyckligare, i synnerhet om man sökte underlätta bildandet av sparbanker på de trakter i vårt land, där sådana icke finnas. Jag är övertygad om, att detta skulle medföra större gagn än dessa vitt omtalade kreditföreningar: det syfte, man vill vinna, skulle lättare uppnås, och de svårigheter, som säkert skulle hopas i kreditföreningarnas väg, skulle till stor del undanrödjas, ifall sparbankerna finge träda hjälpande emellan. Det ligger i riksdagens händer att anordna sparbankerna på sådant sätt, att de skulle kunna fylla det syfte, som kreditföreningarna avse fylla.

Jag har intet yrkande att göra, men jag har icke kunnat underlåta att uttala detta för att regeringen, då denna fråga skall tagas under övervägande, må söka att få fram något i den riktning, som jag här antytt.

Herr *Olausson* instämde häruti.

Herr *Ekerot*: Herr talman! Då den siste ärade talaren icke gjorde något yrkande, så skulle jag kunna underlåta att yttra mig i denna sak. Jag skall emellertid be att få säga några ord i allmänhet, men för att icke förlänga debatten kommer jag icke att riva upp frågan i hela dess vidd, utan kommer huvudsakligen att uppehålla mig vid vad den siste talaren har yttrat sig om.

Då han började med att tala om fastighetskrediten, så skall jag be att få säga, att det är två skilda saker, fastighetskrediten och driftkrediten, och att varken vare sig detta förslag eller utskottets yttrande har avsett att gå närmare in på fastighetskrediten, beträffande vilken en hel del är gjort, även om den är behäftad med svagheter. Han talade om, då det gäller driftkrediten, att vi skulle efterapat Tyskland. Jag skall då be att få framhålla, att han tyckes utgå ifrån den förutsättningen, att Tyskland icke har några sparbanker; Tyskland har sparbanker lika väl som det har sina kreditkassor. Denna driftkredit avser icke att träda i stället för eller att konkurrera med sparbanksrörelsen. De som ha upprättat och framlagt det sista

förslaget ha gått ut ifrån, att det skulle kunna bli det allra in-
 timaste samarbete mellan sparbankerna och dessa jordbrukskassor,
 som de kalla dessa sammanslutningar. Avsikten med dessa förslag
 är, att jordbrukarna i allmänhet skulle genom föreningsverksamheten
 söka att stödja och hjälpa varandra. De skulle vidare, därigenom
 att de känna varandra, så väl som lantmän göra på en trakt, kunna
 stödja den som är värd hjälp, d. v. s. den som vill hjälpa sig själv.
 De skulle stödja de strävande och duktiga, som kanske i ekonomiskt
 hänseende icke äro så rikt begåvade, men som ha framtiden för sig,
 därest de få det stöd, som de böra kunna få och som de vänta på.
 Därför, går man här ut ifrån att detta stöd skulle komma att
 träda i konkurrens med sparbanksverksamheten, så är detta ett
 fullkomligt misstag. Det är, såsom jag nyss nämnde, tvärtom
 fråga om ett samarbete och ingenting annat. Vi kunna naturligtvis
 icke konkurrera med sparbankerna lika litet som dessa kunna
 konkurrera med jordbrukskassorna, det måste vara de enskildas
 initiativ, som här bör byggas på. Men det gäller för riksdagen
 att kunna bana väg för de enskildas strävanden på ett sådant sätt,
 att de icke komma att behöva misslyckas. Jag går inte närmare
 in på saken nu, utan vill som sagt endast säga, att här är icke
 fråga om konkurrens, utan här är fråga om samarbete.

Ang. det mindre jordbrukets kreditförhållanden.
 (Forts.)

Det talades vidare om att de olika sparbanksstyrelserna skulle kunna bedöma en persons kreditvärde lika väl som dessa styrelser i kreditkassorna; därom är ingen tvekan, utan det kan jag mycket väl gå in på.

Då jag icke vill gå in närmare på saken för att icke riva upp en lång debatt, har jag endast velat yrka bifall till utskottets förslag, men skulle det vara så att det kräves, vill jag gärna vara med om att gå in på en realdebatt av frågan.

Med herr Ekerot förenade sig herrar *Söderberg* i Hobborn, *Juhlin* och *Sundström*.

Herr *Linders*: Herr talman! Då herr *Johansson* i Brånält så hjältomodigt, om jag får använda det uttrycket, slagit ned på utskottets förslag, så tänkte jag mig, att han hade några väsentliga anmärkningar mot detsamma. Anmärkningarna inskränka sig till det påståendet, att utskottet icke är inne på lämpliga vägar. Vilka äro då de vägar, som herr *Johansson* i Brånält vill föreslå? Jo, att man skall anlita sparbankerna för kreditväsendet. Ja, sparbankerna såväl som andra banker och privatkapitalet ha vi använt hittills, men vi ha icke varit i stånd att lösa kreditväsendet för det mindre jordbruket på ett effektivt och gott sätt; följaktligen få vi söka att komma fram på andra vägar. Nu antager jag, att riksdagen icke frågar efter, om någon enstaka person, exempelvis herr *Johansson* i Brånält, icke skulle anse vägen med kreditföreningar så lycklig, utan lika-

Ang. det mindre
jordbrukets
kreditförhål-
landen.

(Forts.)

väl vill ha dem, därför att dessa kreditföreningar ha visat sig vara mycket lämpliga förmedlare i andra länder. Må vara, att vi icke skola gå över ån efter vatten och icke heller till utlandet, i fall ett uppslag kan givas inom landet, men då vi ha erfarenhet från främmande land och främmande folk, så böra vi naturligtvis icke lämna en sådan erfarenhet å sido utan ta fasta på den och räkna oss den till godo. Nu förmenar antagligen herr Johansson i Brånalt, att sparbankerna kunna sköta om det hela, om man nu försöker lägga det så, att sparbankerna skulle kunna bli ett led i denna verksamhet. Men, herr Johansson i Brånalt, står det icke i detta utskottsbetänkande, att även den vägen skall hållas öppen? Den vägen är fullständigt öppen att låta sparbankerna samarbeta med de övriga faktorerna, men faktum är, att icke är det ensamt sparbankerna, lika litet som det varit ensamt de, som kunnat lösa frågan på ett förmånligt sätt, och säkert är, att de icke för framtiden göra det heller.

Det är ett moment, som herr Johansson i Brånalt icke räknat med, nämligen de rent personliga kvalifikationerna hos jordbrukare, som behöva anlita denna kredit, och som visa sig vara det avgörande momentet, för att de skola kunna erhålla lån. De personliga kvalifikationerna härvidlag komma aldrig till sin rätt utan genom sammanslutningar av mindre jordbrukare, där man vet ganska intimt, hur kamraten sköter sitt jordagods, och vet också ganska väl, hur han kommer att använda det begärda lånet, och dessutom utöver denna sammanslutning en rent kontrollerande verksamhet, hur det lånade blir använt. Därför är jag alldeles övertygad om, att den enda säkra utvägen är att använda sig av dessa föreningar. Därtill kommer ju, att i vissa trakter av vårt land finnas rikligt med sparbanker, men i andra trakter äro de högst sällsynta, och icke torde det vara klokt att gå den väg, som herr Johansson i Brånalt förordar, nämligen att man skulle hjälpa till att skapa sparbanker överallt för att få kreditväsendet ordnat; utan nog är det mera enkelt och mera effektivt ur vissa synpunkter att skapa sådana små kreditföreningar, som det här är fråga om.

Men herr Johansson i Brånalt har en annan liten anmärkning. Jag vet inte, om den var så oskyldig som den gjorde sig i hans mun, nämligen att detta förslag skulle vara ett lappverk, ett lappande. Jag vill säga, att det är icke något lappverk alls, ty det är helt olika saker som herr Johansson i Brånalt talar om i samma veva: han sammanblandar nämligen frågan om fastighetskrediten med det som här är det avgörande, nämligen driftkrediten. Nu förhåller det sig nog så, att anmärkningar kunna göras på fastighetskrediten, och väl kan det påståendet utslungas med mycket stora skäl, att den kunde vara bättre ordnad och mera fördelaktig för dem som behöva anlita densamma. Men det kan icke hjälpas, man får icke utan vidare avvisa detta försök att få driftkrediten ordnad, som ju är en sak för sig — fastighetskrediten är för övrigt icke så svår

att ordna som själva driftkrediten, därför att beträffande den senare saknar man i allmänhet möjlighet att få lån för en rimlig ränta, medan däremot detta är lättare i fråga om fastighetskrediten. Men vill herr Johansson i Brånalt vara med om, att staten med stora anslag söker ordna även fastighetskrediten för jordbrukarna på ett förmånligt sätt, så att jordbrukarna få lånemedel till verkligt billig ränta, ja, då skall jag säga, att det parti jag tillhör skall genast räcka herr Johansson i Brånalt handen för att medverka till en sådan anordning.

Ang. det mindre jordbrukets kreditförhållanden.

(Forts.)

Men nu gäller icke denna sak fastighetskrediten, utan den verkliga driftkrediten, och det må väl herr Johansson i Brånalt ha erfarit, att nog är det sämst ordnat för jordbrukarna med hänsyn till driftkrediten, under det affärsmän och industriidkare ha tillfälle att låna billiga penningar för bedrivandet av sin rörelse. Då vi jordbrukare ha det så ställt, så måste staten ge oss svaga jordbrukare ett handtag, så att det verkligen kan beredas möjlighet också för oss att låna behöfligt, för att icke säga nödvändigt driftkapital. Vi fordra icke att få lån för 4 à 4½%, eller ännu billigare, utan vi skulle oftast vara nöjda med att få låna för 5%, då vi måste betala 6 à 7% och dessutom särskild provision, såsom det nu är ordnat. Det är verkligen högst på tiden att få den här saken ordnad, och svenska jordbrukarna kunna icke vara betjänta med, att herr Johansson i Brånalt söker sätta ett krokben för saken genom att sticka emellan med fastighetskrediten för att fördröja frågan om driftkreditens ordnande; och jag skulle verkligen vara hågad att fråga herr Johansson i Brånalt, om han verkligen känner Sveriges många små fattiga jordbrukare, som ha så oändligt svårt, när det gäller att skaffa sig det lilla kapital, som behöves för deras kreatursstock, för att få jorden i kultur, för ett gott utsäde och nödiga jordbruksredskap m. m. Nej, jag tror näppeligen, att han känner dem så intimt, ty då skulle han icke vara hågad att på något sätt nu fördröja denna fråga, utan han skulle då hjälpa till och driva på, så att den frågan så snart som möjligt må bliva löst till gagn och nytta för Sveriges små fattiga jordbrukare. Det är för dem som denna sak skall ordnas, och det är statens plikt såsom den ekonomiskt starke att hjälpa de ekonomiskt svaga, och ur den synpunkten har jag gärna velat vara med på att på det varmaste förorda förslaget i allt väsentligt.

Jag vidhåller sålunda mitt yrkande.

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Då motionärerna tycktes dela de åsikter, som finnas meddelade på sid. 2 i utskottets utlåtande, var detta anledningen till att jag gjorde det uttalandet, att allt icke är väl beställt med vår fastighetskredit, och ej heller med driftkrediten om den skall ordnas på sätt som utskottet här tänkt sig. Jag har icke genom detta uttalande sökt att sätta något krokben för driftkreditens ord-

Ang. det mindre
jordbrukets
kreditförhål-
landen.
(Forts.)

nande, långt därifrån, och det förundrar mig, att denna slutsats kunnat dragas av mitt anförande.

Här har talats om, att ett ordnande av det mindre jordbrukets driftkredit skulle vara välsignelsebringande. Jag nämnde i mitt första anförande, att så borde kunna bli förhållandet, men jag sade, att därmed vore icke all rättfärdighet uppfylld, och vi böra observera, att det är många, många lantbrukare, som få betala lika hög ränta för den skuld, som de åsamka sig på grund av inköpen av sina fastigheter, som den ränta, de få betala för driftkrediten. Då fastighetskrediten icke ännu är ordnad, så anser jag, mina herrar, att det icke ligger någon överdrift i vad jag sagt om ordnandet av driftkrediten på sätt, som här är föreslaget, ty jag känner jordbrukarna lika bra och har varit lika mycket i beröring med dem som den siste talaren, och jag tror, att 50 eller kanske 75 procent av dem, som äro skuldsatta, ha sin största skuld på grund av fastighetskrediten. I förhållande till fastighetskrediten anser jag driftkrediten vara endast ett lappverk att jämföra med de hål i taket och de rännor i väggen, som jag nyss talade om, och att det i stället är grunden, som fordrar en avsevärd reparation, innan all rättfärdighet blir uppfylld.

Jag har icke gjort något yrkande att förkasta skrivelseförslaget, men jag upprepar ännu en gång, att jag kan icke underlåta att fästa vederbörandes uppmärksamhet på vad jag här framhållit och jag tillåter mig att också fästa uppmärksamheten på vad motionärerna uttalat i sin motion och som återfinnes på första sidan i utskottsbetänkandet, där det heter:

»Främjandet av jordbrukets utveckling har städse varit en angelägenhet av största betydelse i ett land som vårt där en så stor del av befolkningen sedan gammalt varit hänvisad till denna näring för att erhålla bröd och utkomst. Visserligen har den industriella utvecklingen under senare tid öppnat nya förvärvskällor, som förr voro okända, men ingen torde vilja förneka att jordbruket och därmed produkten av livsmedel i största möjliga utsträckning inom landets gränser allttjämt är av utomordentlig betydelse för landets ekonomi och framtida självbestånd. Ingenting bör därför försummas, som kan bidra till att vidmakthålla och ytterligare utveckla detsamma, eller med andra ord, som kan förbättra de ekonomiska villkor, under vilka detsamma arbetar.» Ja, det är just dessa förhållanden, som jag enligt min uppfattning icke kan anse kunna uppnås genom enbart ordnande av driftkrediten, ty själva grundkrediten är den, som spelar huvudrollen. Vi må fråga småbrukare till höger eller vänster i söder eller norr, så skola vi finna att de svara, att räntan på deras fastighetsskuld är betydligt större än den ränta de få betala å den skuld, de ha för ordnandet av sin driftkredit. Det är detta jag velat fästa vederbörandes uppmärksamhet på, och jag upprepar att jag icke kan underskriva det uttalande, som återfinnes i motionerna och utskottsbetänkandet nämligen

att fastighetskrediten är ordnad på ett tillfredsställande sätt. Den är icke det enligt lantbrukarnes synpunkt.

Jag har för min del, herr talman, icke något yrkande att göra i detta fall, men jag vill som sagt ha betonat, att blickarna böra riktas på att vi ha icke ordnat på sätt motionärerna själva tänkt sig förr än vi försökt ordna jordbrukets grundkredit.

Ang. det mindre jordbrukets kreditförhållanden.
(Forts.)

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Då jag delvis deltagit i behandlingen av detta ärende inom det sammansatta utskottet, skall jag be att få säga några ord.

Det har väckt min stora förvåning, när en av lantmännens egna representanter vänt sig mot utskottets förslag. Jag hade alldeles på känn, när man skulle behandla denna motion i det sammansatta utskottet, att här må väl de mindre jordbrukarna — och till dem får man väl räkna den ärade representanten på Hallandsbanken — stå eniga om det krav, som framförts i dessa motioner. Jag förutsatte då, och erfarenheten i utskottet har styrkt mig däri, att dem, som man möjligen behöver rikta sig mot, vore representanterna för det stora jordbruket, vilka ansågo sig icke bliva tillgodosedda, och de representanter, som ur bankernas kreditsynpunkt frukta konkurrens av dessa kreditföreningar; men att opposition skulle uppstå från de mindre jordbrukarna, det ansåg jag vara ganska uteslutet.

Nu fruktar jag, att den ärade talaren på Hallandsbanken har blandat ihop två saker. Utskottet har icke haft anledning att taga befattning med fastighetskreditens ordnande. Detta krav var icke framfört i motionen, utan frågan gällde driftkreditens ordnande för det mindre jordbruket. När i sinom tid en proposition kommer fram i dessa båda frågor, vill jag, om den ärade representanten på Hallandsbanken då har säte i kammaren, rekommendera honom, att han måtte framföra de uppslag till fastighetskreditens ordnande på landet, som han anser vara de bästa. Har han bättre uppslag att giva för driftkreditens ordnande än som givits i motionen och utskottets förslag, skall jag ännu livligare rekommendera honom, att när propositionen kommer han framför bättre uppslag än de många och långa utredningarna kommit till. Jag har funnit, att allt pekar på att den bästa form som gives för att tillföra jordens mindre brukare så stort och så lätt tillgängligt och billigt rörelsekapital som möjligt, det är att gå den väg, som de många utredningarna konstaterat vara den nätt upp enda framkomliga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! I likhet med den föregående talaren vill jag uttrycka min förvåning över att det kommit en protest ifrån det håll, därifrån den kommit. Den ärade talaren på Hallandsbanken vände sig mot motionärerna

Ang. det mindre
jordbrukets
kreditförhål-
landen.

(Forts.)

och talade om hålet i taket och sprickorna i väggen och han strök då särskilt starkt under, att det viktigaste vore själva grunden. Då vill jag erinra den ärade talaren om att det finnes många jordbrukare, som icke äga grunden. Det är dessa, som behöva vara med i räkningen, då det gäller att ordna driftkrediten. Jag skall nu icke uppehålla mig vid dessa arrendatorers ställning, å fideikommissen, vid statens egendommar, eller de enskildes, men säkert är, att om någon behöver hjälpas, så är det dessa små, som börjat med två tomma händer, som behövt arrendera en jordbit men icke haft lätt skaffa borgensförbindelse. Jag föreställer mig, att dessa i första hand behöva hjälpas.

Nu är det en annan egendomlighet, då den ärade talaren säger, att man borde hjälpa till att bilda nya sparbanker. Hur är det med dessa sparbanker, särskilt i de södra delarna av landet? Jo, de ordna affärerna på det sättet, att de lägga tusen efter tusen kronor i fonderna, och vad dessa fonder skola användas till, det har jag oft undrat på. De ha icke rätt att taga av fonderna förrän dessa uppgå till visst belopp, och då får endast måttligt tagas därav och användandet måste underställas myndigheternas godkännande. Nej, det riktiga är, som utskottet säger, att ordna samarbetet mellan sparbankerna och kreditföreningarna så, att sparbankerna, när de se en man, som med två kraftiga händer och god vilja arbetar på sitt jordbruk, böra bevilja nedsättning i räntan för en sådan man för ordnande av hans kredit.

För övrigt tror jag, att det är rätt som utskottet har sagt i slutet av sitt utlåtande, där utskottet påpekar, att det skulle kunna bli hjälp av statens pensionsfonder i en framtid på detta håll. Jag tror, att det är den väg regeringen bör taga hänsyn till, då den går att utreda detta spörsmål.

För min del ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Jag skall be att få nämna något om min tanke om sparbankernas uppgift. Den är, enligt min åsikt, att mot möjligast billiga ränta söka vara den förmedlande länken mellan insättare och låntagare. Fylla sparbankerna denna uppgift, som jag för min del anser vara deras huvuduppgift, kunna de också i många fall fylla kreditföreningarnas uppgift. Kreditföreningarna skola meddela lån huvudsakligen ur sådana fonder, som de ha inestående. Nu vill jag åter fråga, hur herrarna tro, att kreditföreningarna skola bli i tillfälle att låna pengar på orter där man har gott om sparbanker, om de icke betala högre ränta än sparbankerna. Jag för min del är övertygad om att de icke kunna det. Därför anser jag att det skulle vara lämpligt om sparbankerna mera, och i betydligt högre grad än i utskottets betänkande är avsett, anlitas för ordnandet av denna driftkredit. Det blir

en avsevärd konkurrens angående upplåning av pengar, om kreditföreningarna bildas. Skillnaden mellan sparbankernas in- och utlåningsränta är i många fall icke mer än en halv procent, då utlåning sker mot inteckning i fastighet till halva taxeringsvärdet, och icke mer än en procent, då utlåning sker mot borgenssäkerhet och med tio års amorteringstid.

Ang. det mindre jordbrukets kreditförhållanden.

(Forts.)

Jag är övertygad om att ifall regeringen tar i sikte sparbankernas verkliga förmåga att här göra en god insats, så skall det leda till en lycklig lösning av jordbrukets driftkredit. Jag är icke såsom andra talare, som uppträtt här, påstått, emot att ordna driftkrediten, ty jag erkänner att den behöver ordnas, men jag vill säga, att mitt inlägg är närmast föranlett därav, att såväl motionärerna som utskottet tyckas hysa den tanken, att allt är väl beställt med grundkrediten, och däremot vill jag uttala min bestämda protest.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Vid härpå skedd föredragning av sammansatta banko- och jordbruksutskottets memorial, nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktmästare, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Härefter upptogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om dels viss ändring i lagen den 25 juni 1909 angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne dels ock undersökning rörande verkningarna av nämnda lag samt lagen den 25 juni 1909 om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne ävensom förslag till förbättringar i dessa lagar.

Om ändring i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne m. m.

Till lagutskottets behandling hade hänvisats en av herr *Lindhagen m. fl.* inom andra kammaren väckt motion, nr 138, däri hemstälts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära en undersökning angående verkningarna av de norrländska arrende- och vanhävds-lagarna samt framlägga resultaten av denna undersökning och föreslå de förbättringar i nämnda lagar, som kunde av förhållandena påkallas.

I sammanhang med denna motion hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren väckt motion, nr 16, däri herr vice talmannen *D. Persson* föreslagit, att riksdagen behagade i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning om och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909, att ägare till odlad jord, som fölle under berörda lag, skulle vara ansvarig för jordens hävd, även om jorden vore upp-

Om ändring i läten åt annan vare sig genom arrende eller annorledes, samt att om-lagen angående förmålda lags bestämmelser skulle tillämpas å hemman, som uppen-barligen förvärvats eller innehades huvudsakligen för tillgodogörande av skogsavkastningen, även om hemmanet styckades eller delades, i så små lotter eller brukningsdelar, att självständigt jordbruk därå ej kunde idkas.

(Forts.)

Utskottet hemställde att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig undersökning rörande verkningarna av lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 samt lagen samma dag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill undersökningen kunde föranleda.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Petersson* i Lidingö villastad, *Gezelius*, greve *Lagerbjelke*, *J. Johanson* och greve *Spens*.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Herr *Petersson* i Lidingö villastad yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom synes av betänkanudet, är jag antecknad som reservant. Jag har nämligen ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, och jag skall be ått med några få ord få motivera denna min ståndpunkt.

Utskottet hemställer, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om en allsidig undersökning rörande verkningarna av den norrländska arrendelagen och uppsiktslagen. Det är ur tre olika synpunkter, som jag anser denna hemställan vara olämplig.

Jag tror, att det är för tidigt att nu verkställa en undersökning av den art, som här ifrågasättes. Vidare tror jag, att den undersökning, som begäres, är så obestämmd och saknar rimlig och praktisk begränsning, så att den antagligen icke kan lämna den behållning som avses. För det tredje anser jag en dylik undersökning innefatta ett misstroendevotum mot jordbrukskommissionerna, som icke bör givas dem. Jag skall be att med några ord få belysa vart och ett av dessa skäl.

Då norrlandslagstiftningen tillkom, var det två ändamål man ville vinna: bevarandet och stärkandet av den jordbrukande befolkningens självständighet och jordbrukets upphjälpande i dess helhet inom Norrland. Nu lär kännedom om huruvida dessa avsikter blivit uppnådda genom norrlandslagarna knappast med någon tillräcklig grad av sannolikhet kunna vinnas redan nu. Det har förflutit för kort tid, sedan lagarna kommo till stånd. Norrlandslagarna kommo till stånd år 1909 och jordbrukskommissionerna först 1911; uppenbarligen har alltså icke så lång tid förflutit, att förhållandena i Norrland hunnit i större omfattning ordna sig efter de nya linjer, som i dessa lagar uppdragas. Om man vill ha reda på denna lagstiftnings verkningar,

torde det vara riktigast att avvakta jordbrukskommissionernas rapporter och efter dem bedöma, om det finnes något särskilt förhållande, som ger anledning antaga, att lagstiftningen på någon viss bestämd punkt icke verkat så som den bort, samt därefter sätta in en undersökning på denna punkt. På det sättet kan man vänta sig något resultat. Om herrarne se, vad den nu begärda undersökningen skulle omfatta så angives detta i herr Lindhagens motion på sid. 3 i utskottets utlåtande på följande sätt: »Undersökningen bör naturligtvis omfatta lagarnas verkningar i de avseenden, för vilkas tillgodoseende de blivit stiftade. Det bör således utredas, hur det i tillämpningen gestaltat sig med arrendelagens bestämmelser om viss minsta arrendetid, om rätt för arrendator att odla och få ersättning för jordförbättringar samt åtnjuta husbehovsvirke och bete, om skyldigheten för jordägaren att bygga husen och verkställa större reparationer, om syneför rättningar, om övergångsstadgande, som förbjuder lagens verkan i något avseende på äldre avtal, om lagens giltighet enligt ingressen allenast där arrendet omfattar inrösningsjord till en vidd av minst 4 hektar och så vidare.»

Om ändring i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne m. m.
(Forts.)

Om nu en undersökning skulle anordnas efter de linjerna, så skulle den antingen bliva ett jättearbete av den beskaffenhet, att den komme att draga tid och kostnader, som icke stode i rimligt förhållande till det resultat, som kunde vinnas; eller också måste den tagas så generellt, att den intet annat blir än ett omdöme, en redogörelse för, huru undersökningsförrättarne tycka och tro att lagen verkat. En dylik undersökning måste söka materialet i de upprättade arrendekontrakten och måste alltså tillgå på det sättet, att man inforrdar alla de arrendekontrakt, som upprättats i Norrland, samt bearbetar dessa arrendekontrakt statistiskt beträffande de särskilda punkter, som skola undersökas och så kommer till ett visst resultat. Men det är antagligt att även en dylik statistik ej skulle lämna någon tillförlitlig upplysning om och i vilken mån norrlandslagarnas syftemål vunnits, just därför att, som jag sagt, tiden varit för kort och att man icke mera allmänt hunnit att inrätta sig efter norrlandslagarna.

Så kommer jag till det tredje, jordbrukskommissionerna. Vad motionären och förmodligen också utskottet önskar beträffande den s. k. uppsiktslagen, framgår av herr Lindhagens motion, däri det talas om att undersökningen bör inriktas på de vanskligheter, som mött jordbrukskommissionerna i deras uppgifter, vilka tolkningar givits åt lagens grundstadgande i 1 § första stycket, i vad mån jordägare söka utan ersättning överflytta tungan av lagen på arrendatorerna, vilken tolkning givits av »självständigt jordbruk» o. s. v. Det är således fråga om att undersöka, *vilken tolkning* som givits åt lagen i åtskilliga hänseenden. Vem är det, som tolkar den lagen och som skall tolka den? Jo, det är jordbrukskommissionerna. Dessas medlemmar äro förtroendemän i orterna, och skola se till, att norrlandslagar-

Om ändring i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne m. m.

ina verka som de skola. Begäran om utredning i denna del går alltså i verkligheten ut på att en överkommission skall till-sättas för att kontrollera jordbrukskommissionernas verksamhet, och att detta är meningen säger herr Lindhagen alldeles tydligt ifrån, då han uttalar, att det bör undersökas, i vad mån jordbrukskommissionerna verkat för sin uppgift. Det skulle icke förvåna mig, om medlemmarna i de jordbrukskommissioner, som bleve föremål för en dylik inspektion komme att uppfatta detta såsom ett misstroende votum som kanske kunde föranleda dem att nedlägga sina befattningar; åtminstone skulle jag göra det, om jag vore ledamot i en sådan kommission.

(Forts.)

En undersökning, av den art, som utskottet föreslagit, skulle enligt min tro kunna leda till betänkliga följder i avseende på jordbrukskommissionernas verksamhet. Ur denna och förut an-givna synpunkter tror jag att skrivelseförslaget är olämpligt och oklokt. Jag ber därför, herr talman, få föreslå, att kammar-en måtte avslå utskottets hemställan.

Härpå anförde:

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Herr talman! Den förste talaren började sitt anförande med att säga, att han skulle ha önskat, att utskottet avstyrkt de föreliggande motionerna, och man kan ju finna av hans reservation, att detta är hans upp-fattning. Men när han sökte anföra skäl för att motionärernas anhållan borde avslås, så tyckte jag, att han var mindre lyckad än vanligt. Det första skälet var, att vi kommit med dessa för-slag för tidigt. Vad den saken beträffar, så får jag säga, att med så uppenbara missförhållanden, som råda beträffande upp-siktslagen och även beträffande den norrländska arrendelagen kan en rättelse aldrig komma för tidigt. Jag vill erinra herrarne och särskilt lagutskottets ärade ordförande, att redan då dessa lagar antogos uttalade flera personer i denna kammare den upp-fattningen, att särskilt uppsiktslagen skulle komma att kring-gås, och det var flera talare, som skisserade upp och förutsågo det sätt, varpå lagarna kunde kringgås. Bland dem, som då uppträdde och försvarade uppsiktslagen och uttalade förhoppning om, att lagen icke skulle komma att kringgås, var herr Petersson, som nu är ordförande i lagutskottet men som då var justitieminister. Det har emellertid befunnits, att det gått så, som flera talare förutsågo. Jag har i min motion anført, huru bolag och en-skilda gå tillväga för att komma undan denna lags bestämmel-ser. Och jag skulle vilja fråga den ärade talaren, om han anser, att man bör vänta längre med att få en ändring i denna lag, då man finner, att bolag och enskilda personer, som förvärvat jordbruksfastigheter egentligen för skogsaffärens skull, arrendera bort jorden för att komma ifrån uppsiktslagen. Det synes mig som om han med fog icke skulle kunna försvara en sådan stånd-punkt, man skulle snarare ha väntat att herr Petersson med hänsyn till den ställning, som han intagit, borde vara den

förste att förorda, att en ändring måtte vidtagas, i stället för att, såsom han nu gör, motsätta sig en sådan ändring. Visserligen har herr Petersson offentligen tillkännagivit, att han vill söka bromsa beträffande reformerna, men jag tror, att han gjorde klokt, om han lättade något på bromsen, då det gäller att reformera så att av konung och riksdag stiftade lagar bliva tillämpade och, att de icke kunna kringgås.

Om ändring i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne m. m.
(Forts)

Vidare sade han, att motionerna vore för obestämda och för omfattande. Jag vet icke, om detta omdöme kan tillämpas på min motion, och vad herr Lindhagens motion beträffar är jag övertygad om att herr Lindhagen skall veta att försvara den. Jag har angivit klara och tydliga fakta, som visa, huru man går till väga vid kringgående av uppsiktslagen, och jag har angivit enkla utvägar för att vinna rättelse genom vissa små ändringar i denna lag. Jag tror således icke, att detta omdöme om obestämdhet och stor omfattning, kan tillämpas på den av mig väckta motionen.

Så kommer jag till det tredje skälet som anfördes emot. Herr Petersson anser, att förslaget skulle innebära ett misstroendevotum mot jordbrukskommissionerna. Jag vill i det avseendet meddela herr Petersson, att jag är själv ledamot av jordbrukskommissionen för Kopparbergs län, och jag finner det snarare vara ett misstroendevotum mot jordbrukskommissionerna, då lagutskottets ordförande icke vill vara med om att vidtaga en ändring, som påyrkas av en ledamot av en jordbrukskommission, och jag är övertygad om, att många ledamöter av jordbrukskommissionerna äro eniga om, att sådana åtgärder nu böra vidtagas. Jag har för resten konfererat med icke så få ledamöter av jordbrukskommissioner och funnit att de i detta fall ha precis samma uppfattning och erfarenheter som jag. Vad skall man t. ex. göra, om man kommer till ett bolagshemman och finner, att detta är utarrenderat? Vi ha ingen uppsiktslag, som kan tillämpas på sådana fall, och följaktligen få dessa bolagshemman ligga i lägervall. Och vad kunna vi göra med dessa s. k. konsortier, som bildas för inköp av hemman för skogsbruk, om de icke lyckas att utarrendera jorden, stycka de sönder hemmanet i små delar antingen medelst styckning eller ock genom avsöndring eller hemmansklyvning? Vilken väg som än anlitas i detta avseende, blir varje del så liten, att man på den icke kan driva självständigt jordbruk och då kan uppsiktslagen därå icke tillämpas. Jag skulle vilja fråga, om det är herr Peterssons mening, att vi skola ha en lag till namnet men icke till gagnet. Det var åtminstone icke min mening, då jag var med om denna lags antagande. Jag är också övertygad om, att majoriteten inom denna kammare har en annan uppfattning i denna fråga än lagutskottets ärade ordförande har.

På grund av såväl dessa skäl som de skäl, som äro anförda i både min och herr Lindhagens motioner ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om ändring i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne m. m.
(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Jag skall be att få svara några ord på herr vice talmannens anförande. Tvivelsutan bör han, när han hörde mitt anförande, ha observerat även om jag icke kan så uttryckligen angiva det, att jag yttrade mig uteslutande om herr Lindhagens motion och utskottets hemställan, som ju går ut på bifall till samma motion d. v. s. en stor, allt omfattande undersökning i detta ämne. Där emot kom jag icke in på den motion, som herr vice talmannen väckt, och detta därför, att utskottet ansett de av honom framförda yrkandena böra bliva föremål för bedömande i sammanhang med den föreslagna undersökningen och sålunda icke nu föranleda till något särskilt yttrande. Då har naturligtvis icke heller jag kunnat närmare giva mig in på herr vice talmannens motion och ägna densamma en realbehandling. Men det vill jag säga herr vice talmannen, att jag icke skulle haft något emot att upptaga till undersökning de speciella anmärkningar, som herr vice talmannen gjort mot uppsiktslagen. Kan han i sin motion slagit in just på den väg, som jag påyrkat i mitt anförande och som jag anser skulle vara lämplig, nämligen att om man genom erfarenhet inom jordbrukskommissionerna finner, att det i ett eller annat speciellt fall förekommer något missförhållande, som bör rättas till, då skall man inrikta sig på att undersöka detta. Men detta är något helt annat än en så beskaffad, allt omfattande och därför obestämd undersökning, som herr Lindhagen föreslagit och utskottet velat förorda, och det kan jag icke vara med på.

När herr Lindhagen i sin motion begär, att denna kommission skall undersöka, hur jordbrukskommissionerna gått till väga, så kan jag icke hjälpa, att detta dock innebär ett mistroendevotum mot jordbrukskommissionerna, som de säkerligen icke alla komma att taga så lätt som herr vice talmannen gjort.

Jag har med detta velat säga, att så som ärendet ligger har herr vice talmannens motion icke blivit inom utskottet underkastad den realbehandling, vartill hans anmärkningar bort föranleda, och som krävts för ett bedömande av deras sakliga befogenhet, men det är icke min skuld, utan utskottets, och den mera omfattande linie som utskottet anvisat i enlighet med herr Lindhagens motion, den har jag icke kunnat vara med om.

Herr Lindhagen: Detta är egentligen ett spegelfäktteri. De verkliga skälen till herr Peterssons i Lidingö villastad motstånd äro icke de som han framfört, utan det är att han intresserar sig icke för denna lagstiftning över huvud. Det är däri det ligger; han skulle gärna se det hela ogjort, och därför ha också hans skäl blivit mycket sökta.

Herr Petersson i Lidingö villastad har själv alldeles nyligen i ett valtal på Lidingön förklarad, att hans sociala program är följande: en mängd reformer hava genomförts, och nu är det nödvändigt att i någon mån bromsa. Det är ett ärligt

uttalande, som gäller hela hans parti, fastän han är särskilt uppriktig och säger ifrån hur det förhåller sig. Därför är han också motståndare här. I allmänhet är ju striden mellan partierna den, att högern vill ha ett starkt försvar men slå ned kraven på medborgarrätt, den sociala lagstiftningen och fredsfrågan, och därför har högern konsekvent sagt nej på dessa områden och gör det även nu. Vid sådant förhållande skulle jag, herr talman, knappt behöva gå in på de särskilda skäl, som herr Petersson i Lidingö villastad försökte anföra, helst de redan blivit av vice talmannen i huvudsak bemötta.

Men jag vill bara upprepa, att dessa skäl voro tre. För det första att denna undersökning vore obestämd och allt för omfattande. Ja, det kunde man också säga om undersökningen om förbudslagstiftningens och ägostyckningslagens verkningar, men det har nu på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställts en allmän omfattande undersökning, som återfinnes i ett vidlyftigt betänkande, där vederbörande kommit till en del praktiska resultat. På samma sätt här. Denna invändning är sålunda alldeles oriktig. Förresten om man vill ha någon vägledning vad man skall undersöka, är det ju lagens verkningar i de delar, där den skiljer sig från den allmänna arrendelagen, som man har att hålla sig till.

Det andra skälet, som anfördes var, att för kort tid förflutit. Det är uppenbart en smaksak, men då man är motståndare mot själva lagstiftningen, blir tiden aldrig tillräckligt lång. Då man däremot är anhängare av lagstiftningen, tycker man, att tiden är alldeles för lång, och det tyckte jag redan för tre år sedan.

Slutligen vad angår misstroendet mot jordbrukskommissionerna, vill jag säga, att jordbrukskommissionerna ha icke det ringaste med arrendelagen att göra. Sålunda, den undersökning av arrendelagen, som påyrkas och vilken ju är den vidlyftigaste, den drabbar icke jordbrukskommissionerna. Vad angår vanhävdslagen har det i motionen framhållits, att det behöver utredas i vad mån jordbrukskommissionerna verkat i sin uppgift. Jordbrukskommissionen i Norrbottens län läser icke verkat alls, och därför tycker jag, att man borde verkställa en undersökning i vad mån jordbrukskommissionerna verkat i sin uppgift. Huvudsaken är dock att få veta, vilka vanskligheter därvid mötts. Det är icke något misstroende mot kommissionerna att taga reda på detta och därefter söka förbättra lagstiftningen.

Men som sagt, det är två olika åsikter om lagens betydelse i och för sig som här göra sig gällande. Jag yrkar bifall till den framställda begäran om en undersökning, grundad på den uppfattningen, att den sociala frågan har någon betydelse vid sidan av försvarsfrågan, och vidare — i olikhet med herr Peterssons i Lidingö villastads uppfattning — därpå, att reformerna på den sociala lagstiftningens område icke äro tillräckliga och

Om ändring i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne m. m.
(Forts.)

Om ändring i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne m. m. att det icke heller är lämpligt att nu bromsa, utan just nu borde man taga bort alla obehöfliga bromsinrättningar.

Herr Schotte: Herr talman! Ett par föregående talare ha redan bemött de invändningar, som lagutskottets ärade ordförande uttalat mot utskottets hemställan i anledning av föreliggande motioner. Jag behöver i följd härav allenast säga några få ord.

(Forts.)

Det har särskilt av lagutskottets ordförande anmärkts, att den undersökning, som här är i fråga, skulle bli en allsidig undersökning rörande verkningarna av denna lagstiftning; och han förmenar, att undersökningen i följd härav skall taga mycket lång tid och bli mycket dyrbar. Det är alldeles riktigt, det är utskottets avsikt och mening, att utredningen skall bli allsidig, men utskottet har icke sagt, att utredningen skall i alla detaljer avse var och en av de särskilda frågor, som herr Lindhagen i sin motion uppkastat. Det lär bli Kungl. Maj:ts sak att bestämma, vilka närmare frågor Kungl. Maj:t anser närmast lämpliga att taga upp, och att göra vissa begränsningar i utredningen, om sådana kunna finnas påkallade. Jag tror, att även om man skulle gå så långt som herr Lindhagen ifrågasatt, man dock visst icke behöver tänka sig ett jättearbete, som skall taga någon synnerligen dryg tid i anspråk eller förorsaka orimliga kostnader. Jag föreställer mig, att utredningen kan utföras på samma sätt som den utredning, som verkställdes med avseende å bolagens rätt att förvärva egendom i Norrland, vilken utredning till största delen var en enmansutredning. Farhågorna för, att den utredning, utskottet här föreslår, framför allt om det blir en dylik enmansutredning möjligen med något biträde i vissa delar, skall konstituera någon slags överkommission äro för mig fullkomligt obegripliga. Det är ju bara fråga om en utredning för en gång; därvid kommer under bedömande en del förhållanden, som stå i samband med jordbrukskommissionernas verksamhet. En smula kritik t. ex., det kan väl icke föranleda till att jordbrukskommissionerna skulle känna sig stötta eller att man skulle betrakta den utredningen såsom någon sorts överkommission.

Slutligen vill jag säga det, att den sympati, som det föreföll mig, att lagutskottets ordförande hyste för herr vice talmannens motion, i dag för första gången kommit till uttryck. Min uppfattning under utskottsarbetet har hela tiden varit den, att lagutskottets ordförande, om man nu skulle företaga en undersökning i hela frågan, ansett lämpligast att herr vice talmannens motion också därunder inbegreps. Men att lagutskottets ordförande haft några tankar på att biträda den motionen, ungefär så som den är lagd, den uppfattningen har jag sannerligen ej haft förut; och jag tror att herr Peterssons uppfattning alljämt är mycket kritisk mot den motionen.

Då det skäl, som anförts för utskottets hemställan, synes

alldeles tillräckligt bärkraftiga, skall jag, herr talman, anhålla om bifall till utskottets förslag.

Om ändring i lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne m. m.
(Forts.)

Herr Torgén: Herr talman! Den som har någon kännedom om jordbrukskommissionernas arbete vet, att det är icke riktigt att enbart klandra dem. Det är ju den tillämpning, som kommissionerna måste låta lagen få, som är orsaken till klandret. Således om det verkställes en undersökning av lagens verkningar på grund av deras erfarenhet sedan många år, är det icke att antaga, att det behöver komma såsom någon anmärkning mot jordbrukskommissionerna. Tvärt om tänker jag, att kommissionerna äro tacksamma att få meddela sin erfarenhet om lagens verkningar, då man skall kunna komma i tillfälle att såväl lätta på lagen som att skärpa densamma. Det behöver givetvis icke betraktas såsom ett misstroendevotum utan tvärt om. Kommissionerna skulle anse det såsom något gott, om riksdagen beslutade att icke stifta lagar eller ändra lagbestämmelser i speciella saker enbart efter rapporter från kommissionerna. Det är icke det enda önskvärda, utan det är mera fråga om att i allmänna drag få en utredning om vad som behöver ändras.

Herr talman! Jag har icke annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed vara avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan, som de i ämnet väckta motionerna biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Jordbruksutskottets härpå föredragna utlåtande, nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av mark, tillhörande kronolägenheten Duvedals kvarn i Motala socken, blev av kammaren godkänt.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört lagutskottets memorial, nr 33, i anledning av dels återremiss av vissa delar av utskottets utlåtande nr 22 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strafflag för krigsmakten, lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes, lag om införande av den nya strafflagen för krigsmakten och den nya lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes samt vad i avseende därå iakttagas skall, lag om ändrad lydelse av 26 § i 8 kap. strafflagen, lag om ändrad lydelse av 9 och 13 §§ i 10 kap. strafflagen, lag om ändrad lydelse av 4 och 6 §§ i lagen angående villkorlig straffdom den 22 juni 1906 samt lag om ändring i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde å häktad den 14 september 1906 jämte i anledning av berörda proposition väckta motioner, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet.

Ang. strafflag för krigsmakten m. m.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

I utlåtande nr 22 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strafflag för krigsmakten, lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes, lag om införande av den nya strafflagen för krigsmakten och den nya lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes samt vad i avseende därå iakttagas skall, lag om ändrad lydelse av 26 § i 8 kap. strafflagen, lag om ändrad lydelse av 9 och 13 §§ i 10 kap. strafflagen, lag om ändrad lydelse av 4 och 6 §§ i lagen angående villkorlig straffdom den 22 juni 1906 samt lag om ändring i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad den 14 september 1906, dels och i anledning därav väckta motioner, hade lagutskottet hemställt, A) att riksdagen måtte antaga nämnda lagförslag med den lydelse, utskottets berörda utlåtande innehöller, samt B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet sålunda hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid ifrågavarande ärendes behandling hade kamrarna stannat i olika beslut beträffande vissa delar av ifrågavarande lagförslag.

Uti nu föreliggande memorial framlade utskottet förslag till sammanjämkning av de olika besluten.

Vid memorialet fanns emellertid fogad reservation av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka varit så till vida skiljaktiga, att de ansett, att strafformen sträng arrest, som enligt utskottets sammanjämningsförslag fortfarande skulle användas, men utom i vissa undantagsfall — kunna ådömas endast av krigsdomstol, bort i enlighet med andra kammarens beslut, helt utgå ur förslaget.

Utskottets förslag föredrogs, varefter ordet begärdes av

Herr *Persson* i Norrköping, som anförde: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna behagade finna, ha herr *Lindhagen* och jag vid detta betänkande fogat en reservation, vari vi förklara, att vi från utskottets sammanjämningsförslag varit så till vida skiljaktiga, att vi ansett, att den *stränga arresten* bort, i enlighet med andra kammarens beslut helt utgå ur lagförslaget.

Jag tillåter mig erinra om att utskottet, på sidan 3 i betänkandet, föreslår, att första kammaren biträder andra kammarens beslut med avseende å strafformen *skärpt* arrest, vilken tillkom i den form, vari den finnes uppförd i 22 §, på grund därav att man med denna skärpta arrest ville ersätta den mörka arresten, och vidare att strafformen *sträng* arrest bibehålles i enlighet med första kammarens beslut, dock att sträng arrest må ådömas endast av krigsdomstol utom i vissa undantagsfall.

För mitt vidkommande har jag ansett, att den ståndpunkt som andra kammaren intog, då den avslög den mörka arresten, borde hava av utskottet betraktats såsom varande oeftergivlig, och att man icke borde i sammanjämningsförsöket föreslagit andra kammaren att återgå ifrån denna sin intagna ståndpunkt och åter införa eller rättare sagt bibehålla den mörka arresten som strafform

Man har inom utskottet ett slag varit inne på att man skulle vara med om mörk arrest, men att den skulle inskränkas i så måtto, att blott krigsdomstol finge ådöma sådan arrest. Men man stannade icke ens vid detta, utan man gjorde därjämte undantag, så att ej blott i vad gäller mobiliserad avdelning och i vad gäller fartyg på sjötåg befälhavaren skall få ådöma mörk arrest, utan även, vilket väl får anses vara det väsentligaste undantaget från principen att mörk arrest endast skall ådömas av krigsdomstol, i det fall att krigsdomstol icke kan sammanträda inom loppet av 4 dagar, rätt inträder för befälhavaren, d. v. s. den som har hand om den disciplinära bestraffningsrätten, att låta av honom ådömt mörkt cellstraff gå i verkställighet.

Vi reservanter hava nu ansett, att detta vore ett alltför långt frångående av andra kammarens beslut. Vi hava ansett, att för att en rättvis sammanjämkning skulle komma till stånd, den mörka arresten eller den stränga arresten borde helt utgå såsom strafform; och det är därför som vi icke kunnat vara med om detta sammanjämningsförslag.

Jag skall icke alls ingå i något sakligt resonemang om den mörka arrestens berättigande som sådan, jag har endast tillåtit mig framhålla mina synpunkter med avseende å sammanjämningsförslaget; men när jag ju icke kan göra något yrkande om ändring i ett sammanjämningsförslag, tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag å detsamma.

Vidare yttrade:

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Det hör ju till pjäsen, att när här föreligger ett förslag till sammanjämkning beträffande något större lagförslag, det måste klagas över att denna kammarens synpunkter icke blivit vederbörligen beaktade vid sammanjämkningen och att denna därför från kammarens synpunkt ter sig som mycket oaptitlig. Så har ju också skett den här gången. Därom är kanske icke så mycket att säga; ty såsom ofta framhållits, ligger det i sakens natur, att en sammanjämkning måste innehålla åtskilligt, som icke tilltalar oss, liksom åtskilligt som icke tilltalar *första kammaren*. Men vad som är ägnat att väcka förvåning, det är, att de, som äro missnöjda med sammanjämkningen, rent av yrka avslag på förslaget. Då herr Persson i Norrköping funnit lämpligt att framställa ett sådant yrkande, skall jag tillåta mig att gent emot honom söka ådagalägga, att det förslag till sammanjämkning, som nu föreligger, dock icke är så ofördelaktigt, att andra kammaren verkligen har skäl att aldeles visa det ifrån sig.

Jag vill då till en början erinra, att utskottet även i det nu föreliggande reviderade förslaget upptagit flere förbättringar i den kungliga propositionen, vilka från andra kammarens synpunkt måste anses synnerligen värdefulla. I sådant avseende må först och främst nämnas bestämmelserna i 6 §, att månads- och daglönare vid flottan samt vid trupperförbanden anställda manliga hantverkare, maskinister

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

och eldare skola lyda under krigslagarna allenast under den tid nu omförmälda personer tjänstgöra vid mobiliserad avdelning av krigsmakten. Jag behöver icke erinra den föregående ärade talaren om, hur energiskt och ivrigt han inom utskottet kämpat för en förändring i denna riktning, därvid han även åtnjutit understöd av utskottets liberala medlemmar. Jag behöver icke erinra honom om hurusom han inom utskottet framhållit, att detta vore en kardinalbestämmelse för oss, utan vars antagande vi ej skulle kunna reflektera på att gå med på lagen. Nåväl, nu få vi den viktiga bestämmelsen åtminstone i huvudsak formulerad enligt vår önskan.

Vidare vill jag erinra, att utskottets förslag i flera stycken innehåller en nedsättning av de straff, som den kungliga propositionen upptagit i förslaget till strafflag för krigsmakten.

Jag vill också påminna om att utskottet i det kungliga förslaget till strafflag för krigsmakten strukit 97 §, vilken skulle möjliggjort ett ingripande från befälhavares sida gent emot underordnade i frågor utanför tjänsten, en bestämmelse, som förut ofta givit anledning till övergrepp och mot vilken mycket starka angrepp från frisinnat håll riktats. Denna bestämmelse skulle nu enligt detta förslag till strafflag för krigsmakten alldeles försvinna.

Vad förordningen om krigsdomstolar beträffar, vill jag särskilt framhålla, att enligt det nu föreliggande förslaget krigshovrätten skulle omorganiseras mera i överensstämmelse med andra kammarens majoritets mening, med resultat att det civila elementet i denna domstol skulle bli väsentligen förstärkt.

Så kommer jag slutligen till den mest omstridda punkten i förslaget, nämligen förslaget om den mörka arresten. Det är tydligt, att det legat särskilt andra kammaren om hjärtat, att detta straff skulle alldeles utmönstras ur den militära strafflagen. Det har visat sig absolut omöjligt att förmä första kammaren att gå med på det kravet, men andra kammaren har dock genom utskottets sammanjämningsförslag i mycket hög grad vunnit hänsyn för sin standpunkt. Ty, mina herrar, detta förslag innebär, att i regel endast krigsrätt skulle kunna ådöma mörk arrest. Nu har ju en av de huvudsakliga anmärkningarna mot den mörka arresten just varit, att detta straff väsentligen missbrukats av åtskilliga befälhavare; det har sagts, att åtskilliga befälhavare tagit till detta stränga straff i fall, där det icke varit av förhållandena påkallat. Såvitt jag kan se, skulle för framtiden möjligheten till sådant missbruk av straffet vara väsentligen avskuren, därigenom att endast krigsrätt skulle kunna ådöma mörk arrest. Det är visserligen sant, att undantag från denna regel äro medgivna, men de kunna dock icke spela så stor roll, som den föregående ärade talaren sökte göra gällande. Han talade exempelvis om att befälhavare fortfarande skulle kunna ålägga mörk arrest, om krigsrätt icke hinner sammakomma inom 4 dagar. Ja, det är sant, Men det var ett förbehåll till som herr Persson glömde bort: befälhavare skulle visserligen vara berättigad att ålägga mörk arrest, men endast när det finnes »på grund av särskilda omständigheter vara för krigslydnadens upprätthållande av synnerlig vikt, att den felande

utan uppskov varder bestraffad». Det är således en ytterligare ganska effektiv inskränkning i den befälhavare undantagsvis medgivna befogenheten att ådöma mörk arrest.

*Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)*

Men för övrigt, om man ej särskilt fäster sig vid de delar, vari utskottet verkställt förbättringar i förslaget såväl innan frågan var före här i kammaren som nu vid sista tillfället, utan ser på förslaget i dess helhet, så tror jag, att man rättvisligen måste erkänna, att det innefattar högst väsentliga förbättringar och reformer i nuvarande krigslagar; och det är väl just en jämförelse mellan den gällande lagstiftningen och den som nu föreslås till definitivt antagande, som man här bör göra, innan man fattar sitt beslut. Helt allmänt sett måste det då erkännas, att straffen för de militära förbrytelseerna blivit väsentligen nedsatta. Det måste vidare erkännas, att menige mans rätt att inom vissa gränser utöva sin församlingsfrihet, har blivit genom nu föreliggande förslag åtminstone delvis tryggad. Även måste erkännas, att verkställigheten av den stränga arresten undergått väsentliga modifikationer, i syfte att förekomma, att någon för framtiden lider men av att hava undergått detta straff. En annan mycket viktig förbättring av det nuvarande tillståndet har åstadkommits därigenom, att befälhavare icke får ålägga disciplinstraff utan att först inhämta auditörens yttrande. Vidare bör man komma ihåg, att det civila elementet i krigsdomstolarna blivit förstärkt; och slutligen har nu möjlighet lämnats att meddela villkorlig dom för militära förbrytelser. Jag tror, att om man ser på saken i dess helhet, man måste säga, att de önskemål, som riksdagen 1901 uttalade, nu hava blivit i stort sett tillgodosedda genom det förslag till krigslagar, som föreligger.

Nu är det ju visserligen ganska bekvämt att ställa sig på den ståndpunkten, att man säger: »det där är visserligen en del förbättringar, men det kan jag icke vara nöjd med; jag kräver mycket längre gående åtgärder, som mera fullständigt motsvara andra kammarens önsknings». Sådant är mycket lätt att säga, i synnerhet om man icke behöver taga på sig ansvaret för att frågan faller.

Är detta då något så stort ansvar att taga på sig? Ja, det torde icke behövas mycken eftertanke för att inse det. För det första lär väl icke herr Sven Persson eller någon annan kunna garantera, att första kammaren nästa år är mera villig att gå andra kammarens längst gående önsknings till mötes, än vad den är i år. Och för det andra torde väl icke heller någon kunna bestämt garantera, att den andra kammare, som infinner sig här nästa år, är fallen för att gå längre än den andra kammare som nu är samlad i denna sal. Väl är det så, det vill jag gärna erkänna, att det som nu föreslås, kan sägas vara en enda liten fågel i jämförelse med alla de stora och vackra fåglar, som herr Sven Persson och andra bjuda på, men det är dock den skillnaden, att denna lilla reformsvala, den ha vi i handen, men herr Sven Perssons och hans meningsfränders vackra fåglar, de flaxa ännu i skogen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Herr Per s s o n i Norrköping: Jag nödgades begära ordet särskilt med anledning av den siste ärade talarens påstående att man skulle slippa bära ansvaret för denna lagen genom att yrka avslag på densamma. Han syntes därmed vilja insinuera, att jag och det parti jag tillhör, skulle handla särskilt ansvarslost genom att nu yrka avslag på lagen. Han förtydligade detta sedan med att man icke alls skulle fästa sig vid de vackra fåglar, som man — såsom han uttryckte sig — trodde sig ha i handen, utan i stället taga de vackra fåglar man var säker på att man hade och rädda dem. Jag får säga, att nog handla vi lika ansvarsmedvetet som de vilka varit med om denna sammanjämkning, där man enligt vårt förmenande kompromissat bort alltför mycket. Och vad de vackra fåglar beträffar som man skulle ha i handen, så tycker jag det är rätt fula fåglar, ty man kan icke säga, att krigslagarna blivit reformerade till den grad, att den militaristiska ensidigheten avskaffats, och icke heller kan man påstå, att de värnpliktiges rättssäkerhet blivit tryggad. Än mindre har man i någon högre grad bidragit till militärväsendets demokratisering, som jag nyligen i ett annat sammanhang läste att man skulle gjort.

Vi ha icke förnekat, att det krigslagsförslag, som riksdagen nu förmodligen står i beredskap att antaga, innebär förbättringar gent emot vad som förut varit gällande, men det lär väl heller icke kunna förnekas att dessa förbättringar ingalunda äro av den art, att de kunna tillfredsställa. Den föregående talaren ordade om hur mycket man fått igenom och påpekade bl. a., att vissa arbetare, som förut lytt under krigslagarna, nu icke längre skulle lyda under dessa laggar annat än vid mobilisering och i krigstid. Men detta ingår ju dock icke i själva sammanjämkningsen; det är ju bestämmelser, varom lagutskottet varit enigt och varom icke heller i kamrarna någon meningsskiljaktighet varit rådande. Vad jag tillät mig tala om, var de bestämmelser, som sammanjämkningsförslaget omfattade, och jag anser för min del, att kräver man ansvar på det ena hållet så får man också kräva ansvar på det andra. Varför skulle icke det krav på ansvar, som den föregående talaren uppställde, kunna riktas mot högern, exempelvis mot första kammarens majoritet? Den borde väl även ha ansvar och förstå, att en reform som denna icke bör få falla för den mörka arrestens skull. Ty mina herrar, jag tror icke det är nödvändigt varken ur disciplin- eller ordningssynpunkt att man har kvar detta straff och därom hava även de liberala herrarna förklarat sig vara ense. Jag menar, att även om frågan skulle fallit vid detta tillfälle, torde det vara rätt omtvistat huru länge den skulle behöva ligga, innan den ånyo skulle tagas upp till behandling. För min del tror jag att man rätt snart skulle fått utsikt att få genomförd en krigslagstiftning, som bättre tillgodosett demokratiens krav än denna lagstiftning gör. men då man antager detta förslag, fastlåser man helt visst krigslagstiftningen under en mycket lång tid framåt.

Jag har föranletts yttra detta med anledning av den föregående talarens uttryckssätt. Hans och min uppfattning angående

vad som är tillfredsställande ifråga om krigslagarna skilja sig icke bara i detta avseende utan även i fråga om krigslagstiftningen i dess helhet. — Jag tillåter mig vidhålla mitt yrkande.

*Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.*

(Forts.)

Herr Schotte: Herr talman! Det är alldeles riktigt — och det överensstämmer också med min uppfattning —, att den mörka arresten såsom reservanterna framhållit, bort helt och hållet utgå ur lagförslaget. Det är också den uppfattning andra kammaren anslutit sig till, och vi äro här fullt övertygade om, att denna mörka arrest ej är nödvändig för disciplinens upp-
rätthållande. Men det är en annan sak att önska och att genomdriva då man ej ägt makt att få denna straffform helt bort, har man måst försöka att få den värsta udden, om jag så får säga, avbruten från detta straff. Det är i allt fall så, att detta straff är åtskilligt — det får man väl medge — humaniserat redan genom regeringspropositionens förslag; och vad man särskilt hoppas kunna vinna genom sammanjämnings godkännande är, att det bruk över hövan av detta straff, som hittills förekommit, blir avsevärt inskränkt. För min del vågar jag nästan tro, om man skulle betrakta denna sammanjämnings rent matematiskt, kamrarna fått gett hälften var och att i ungefärligen halva antalet av de fall, då mörk arrest hittills blivit ådömd, ej längre skulle kunna ådömas dylikt straff. Jag har något stöd för denna uppfattning i en förklaring av en högre militär, som jag träffade här om dagen, att den av utskottet föreslagna anordningen ej syntes honom särskilt tillfredsställande. Han var ingen vän av den mörka arresten, men han trodde, att man ej redan nu borde helt borttaga den. Men han befarade att, om sådant straff blott finge avdömas av krigsrätt, det ej blev mycket bevänt med det hela och att vederbörande i många fall ej skulle bry sig om att besvara sig med att påkalla krigsrätt för att få ett sådant straff avdömt. Detta vore ju en fördel och jag tror också, att det finns andra affliktiva straff, som äro av den art, att de äga tillräcklig skärpa, och att man så småningom skall komma till en praktisk erfarenhet om att man verkligen kan taga bort den mörka arresten, något som man nu bestrider, då praktisk erfarenhet härom saknas. Jag tror därför, att det sammanjämningsförslag, som i detta fall föreligger — ehuru jag naturligtvis hade önskat mycket mera vittgående reformer — dock är av den rimliga art, att andra kammaren ej bör motsätta sig detsamma.

Det är ännu en åtgärd, varigenom utskottet vid sammanjämnings sökt vinna, att krigsrätterna alltid skulle få tillfälle att sammanträda, när det är frågan om sådana särskilt svåra förbrytelser, där mörk arrest kan ifrågasättas, nämligen, att utskottsförslaget här upptar inrättandet av vice krigsdomare, varigenom det skulle bli lättare än eljest att få en krigsrätts-sammanträde till stånd inom föreslagna tid. Och man har i motiveringen alldeles särskilt också tryckt på, att det är nöd-

Ang. strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

vändigt, att vederbörande befälhavare per telegraf eller telefon eller på dylikt sätt sätter sig i förbindelse med krigsdomaren eller vice krigsdomaren, så att det må bli tid att ordna med krigsrätt. Jag tror, att, praktiskt taget, kommer det också att bli va mycket få undantagsfall, där man ej inom de fyra dagar, som nu föreslås, verkligen kan få en krigsrätt till stånd.

Som ärendet nu ligger, tror jag, att det, med hänsyn även till åtskilligt annat, som vinnes genom denna reform, och då den dessutom naturligtvis ej har något vidare intresse för första kammaren och man ej kan vara så viss på att under närmaste åren få något bättre, är klokt av andra kammaren att taga den avbetalning på krigslagsreformerna, som här bjudes, i förhoppning, att den skall ge åtskilliga erfarenheter till grund för en kraftigare revision en annan gång av denna lagstiftning och rättegångsordningen i dessa mål.

På dessa grunder skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen i överensstämmelse med de därunder förekomna yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å samma hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 118 ja mot 62 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Vidare föredrogos vart för sig:

särskilda utskottets nr 1 utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar, jämförd med Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för arméns avlöning under krigstjänstgöringstid m. m.; och

bankoutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av dels vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen under pensions- och indragningsstaterna, dels ock återremiss av punkt 31:o) av utskottets utlåtande nr 9 angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13.

Slutligen föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 29, rörande ifrågasatt kompletterande dekorerings av andra kammarens plenisal; och yttrade därvid

*Ang. dekore-
ring av andra
kammarens
plenisal.*

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Utskottet har avstyrkt bifall till den av mig väckta motionen med följande motivering: »Med hänsyn till de tryckta tiderna har utskottet ej velat föreslå riksdagen att nu fatta beslut angående dekorerings utförande.» Utskottet pekar här sålunda på förhållanden, som ha inträtt under tiden mellan den tidpunkt, då motionen väcktes, och nu, då ärendet föreligger till behandling i kammaren. Och emot det av utskottet anförda skälet kan man naturligtvis ej göra någon som helst invändning.

Under uttalande av den förhoppningen, att ett förslag i den riktning, som jag vid denna riksdag har tillåtit mig framlägga, under gynnsammare förhållanden må komma under riksdagens behandling, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Till bordläggning anmälde:

lagutskottets memorial, nr 35, i anledning av återremiss från andra kammaren av lagutskottets utlåtande nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förordnande om anstånd med betalning av gäld (moratorium); och

särskilda utskottets nr 1 utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 58 angående ny härordning; nr 59 med förslag till värnplikslag; nr 60 angående sjöförsvarets ordnande; nr 61 med förslag till lag angående förlängd tjänstgöring i vissa fall för värnpliktiga, tillhörande flottan; nr 80 med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 2 i förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), nr 81 med förslag till lag om förbud i vissa fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete; nr 85 med förslag till förordning om värnsskatt m. m.; nr 138 angående vissa engångskostnader för lantförsvarets ordnande; nr 149 angående särskild ersättning till per-

sonal tillhörande infanteriregementes reserv och till viss övertalig personal vid infanteriregemente samt angående tillägg för vicekorpalsbeställning eller särskilda befälsarvoden till vissa volontärer vid infanteriet i anledning av övning vid armén av årsklassen 1914 yngre; nr 153 angående riksdagens samtycke till antagande av ett utav svenska pansarbåtsföreningen gjort erbjudande av medel såsom bidrag till anskaffning av pansarbåtar; nr 156 angående vissa engångskostnader för sjöförsvarets ordnande; nr 159 angående upprättande av reservstater vid armén; nr 163 angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst; nr 230 angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén; nr 246 angående upprättande av reservstater vid marinen; nr 247 angående ändring i och tillägg till gällande grunder för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar, samt nr 275 med förslag till ändrad lydelse av 9 och 24 §§ i det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till förordning om värnskatt, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,28 e. m.

In fidem
Per Cronvall.